МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту
„____” _____ 2024 р.
Зав. кафедри, д.е.н.,професор
_____ Прокопчук О.Т.

Кваліфікаційна робота магістра

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Виконав здобувач 21 м-ф групи
освітньої програми „Фінанси, банківська
справа , страхування та фондовий ринок ”
спеціальності 072 - Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок

Дем’янчук Артур Віталійович

Науковий керівник
к.е.н., доцент
Колотуха Сергій Миколайович

Умань – 2024

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра _____

Освітньо-кваліфікаційний рівень _____

Напрям підготовки _____

(шифр і назва)

Спеціальність _____

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

_____

„__„ _____ 20__ р

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

_____

_____

Керівник проекту (роботи) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом по університету від „__" _____ 202_ р. № _____

2. Строк подання студентом проекту (роботи) _____

1. Вихідні дані до проекту (роботи)_____

_____

_____

_____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) __

_____

_____

_____

_____

_____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

_____

_____

_____

_____

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційного проекту(роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи		
2.	Одержання індивідуального завдання		
3.	Складання календарного плану написання кваліфікаційної роботи		
4.	Підготовка до виконання кваліфікаційної роботи підбір та вивчення літератури участь у виконанні науково-дослідних робіт виконання курсових робіт інші заходи		
5.	Уточнення теми кваліфікаційної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи		
6.	Підготовка: першого розділу другого розділу третього розділу висновків		
7.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахуванням зауважень наукового керівника		
8.	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті		
9.	Одержання відгуку наукового керівника		
10.	Попередній захист роботи на кафедрі		
11.	Затвердження роботи завідувачем кафедри		
12.	Одержання рецензії		
13.	Захист кваліфікаційної роботи		

Студент _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____ **С.М. КОЛОТУХА**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Реферат

на кваліфікаційну роботу

«БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»

здобувача другого (магістерського) освітнього рівня факультету економіки і підприємництва

Уманського національного університету садівництва Дем'янчука А.В.

Розвиток економіки України на засадах стабільності, технологічності та диверсифікованості в значній мірі залежить від рівня індустріалізації країни, рівня національної безпеки та ефективності фінансово-кредитного механізму. Банківське кредитування здатне слугувати надійним мостом між банківським та промисловим капіталами, сприяти формуванню передумов покращення макроекономічного середовища країни і забезпечення економічного зростання. Важливим у цьому аспекті є з'ясування проблем і перешкод розвитку цього різновиду банківського кредитування в Україні, а також вироблення науково-практичних рекомендацій спрямованих на його активізацію, тому обрана тема дослідження є актуальною.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів і висновків. Загальний обсяг роботи 98 сторінок. Матеріали містять 10 таблиць, 16 рисунки та 8 додатків. Список використаної літератури налічує 50 джерел.

Об'єктом дослідження є банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки і науково-прикладні та організаційні аспекти його активізації в Україні.

У першому розділі на основі огляду та систематизації наукових джерел з'ясовано економічну природу банківського кредитування промислових підприємств, досліджено класифікацію його різновидів, розглянуто взаємозв'язок банківського кредитування промислових підприємств і розвиток економіки.

У другому розділі здійснено комплексне дослідження ключових тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств, з'ясовано особливості кредитування промисловості державними банками у забезпеченні розвитку економіки України.

У третьому розділі окреслено напрями активізації банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки України.

Сформульовані у кваліфікаційній роботі теоретичні положення і науково-методологічні та практичні пропозиції сприятимуть поглибленню розуміння економічної природи банківського кредитування промислових підприємств, його значення і проблематики використання у процесі забезпечення розвитку економіки, покращенню якості банківського промислового кредитування й формуванню інституційно-організаційних передумов його активізації в Україні як каталізатора повоєнного відновлення промислового сектору та відбудови національної економіки.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методологічних засад, шляхів удосконалення методичних підходів і вивчення практичних рекомендацій щодо підвищення якості банківського кредитування підприємств та активізації його ролі у забезпеченні розвитку економіки України.

Резюме: В кваліфікаційній роботі на прикладі промислових підприємств України здійснено аналіз банківського кредитування промислових підприємств, визначенно його значення і проблематика використання у процесі забезпечення розвитку економіки, досліджено шляхи покращення якості банківського промислового кредитування з метою формування інституційно-організаційних передумов його активізації в Україні як каталізатора повоєнного відновлення промислового сектору та відбудови національної економіки.

Ключові слова: банки, банки державного сектору, банківські послуги, кредитування, кредитна політика, фінансові ресурси, фінансове забезпечення, «зелені» фінансові продукти і послуги, промислові підприємства, промислова політика, інноваційна діяльність, розвиток економіки, сталий розвиток, показники економічного розвитку, макроекономічне середовище.

ЗМІСТ

ВСТУП *5*

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ *8*

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ *18*

2.1 Тенденції розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств *18*

2.2 Аналіз впливу загально-економічних чинників на розвиток банківського кредитування промислових підприємств в Україні *26*

2.3 Особливості кредитування промислових підприємств державними банками у забезпеченні розвитку економіки України *35*

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ *44*

3.1 Пріоритетні засади формування промислового кредитного портфеля банку *44*

3.2 Удосконалення організаційно-економічного забезпечення активізації банківського кредитування промислових підприємств України *61*

ВИСНОВКИ *70*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ *73*

ВСТУП

Сучасні реалії розвитку глобальної економіки характеризуються непередбачуваністю, переплетінням множинних військових, геополітичних, соціально-економічних і кліматичних викликів як для урядів країн, суб'єктів господарювання, так і для суспільства в цілому. Разом із посиленням геополітичної напруженості, загостренням міжнародної конкуренції та необхідністю забезпечення своєчасної реакції з боку держав світу на прогресуючі зміни клімату, промисловий сектор, як каталізатор розвитку економіки, знову опинився у епіцентрі уваги науковців і практиків.

Надзвичайно критично проблематика розвитку промислового сектору та фінансовий аспект забезпечення ефективності цього процесу сьогодні постає для України, на суверенній території якої триває повномасштабна війна. Давні проблеми, пов'язані із підвищенням конкурентоздатності вітчизняних промислових товарів та послуг, потребами зменшення енергоємності їхнього виробництва і збільшенням внеску у валову додану вартість, доповнюються необхідністю зміцнення важливості промислових підприємств у забезпеченні національної безпеки, потребою їхньої відбудови та спрямування на розвиток економіки. При цьому, критично важливим аспектом є адаптація вітчизняних промислових підприємств до норм і правил Європейського Союзу. Відповідно, питання додаткових фінансових джерел забезпечення розвитку вітчизняної промисловості не лише не втрачає своєї актуальності, але й загострюється. Оскільки банки є ключовими фінансово-кредитними інститутами вітчизняної фінансової системи, вбачається важливим з'ясування рівня їх залученості у процеси розвитку промислового сектору України, дослідження особливостей взаємозв'язку між банківським кредитуванням промислових підприємств та розвитком економіки, вироблення науково-практичних рекомендацій щодо активізації цього виду кредитування як важливої передумови забезпечення розвитку національної економіки України.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методологічних

засад, шляхів удосконалення методичних підходів і вивчення практичних рекомендацій щодо підвищення якості банківського кредитування підприємств та активізації його ролі у забезпеченні розвитку економіки України.

Для досягнення мети у роботі поставлено та вирішено такі *завдання***:**

- розглянуто економічну сутність банківського кредитування підприємств,
- досліджено специфічні принципи, банківського кредитування підприємств, відмінні від інших видів кредитування характерні риси банківського кредитування промислових підприємств,
- проведено комплексний аналіз тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств;
- розкрито особливості кредитування промисловості державними банками у розвитку економіки України;
- досліджено шляхи удосконалення науково-прикладних засад управління якістю банківського кредитування підприємств в умовах економічної нестабільності;
- проаналізовано науково-практичні пропозиції щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації промислового кредитування в Україні.

Об'єктом дослідження є банківське кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади банківського кредитування промислових підприємств у забезпеченні розвитку економіки і науково-прикладні та організаційні аспекти його активізації в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методичною базою дослідження є фундаментальні положення економічної науки про банківське кредитування промислових підприємств, розвиток економіки і вплив загальноекономічних чинників на кредитну діяльність банку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні єдине бачення щодо визначення економічної сутності поняття «банківське кредитування промислових підприємств» у науковій літературі відсутнє. Проведений аналіз наукових літературних джерел вказує на те, що на сучасному етапі розвитку теорії і практики ринкових відносин уточненню економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств сприяє дослідження ланцюга таких змістоутворювальних понять: «промислове підприємство», «кредит» і «банківське кредитування».

Особливістю банківського кредиту є те, що джерелом фінансових ресурсів, які розподіляє банк у процесі здійснення активних операцій, в тому числі й з метою забезпечення додатковими фінансовими ресурсами клієнтів через кредитування, є залучені кошти [1, с. 118]. В цій особливості чітко проявляється і роль банківської системи. З цього приводу, в економічній літературі зазначають, що: «в ринкових умовах господарювання загальноекономічна роль банків як основних суб'єктів кредитних відносин суспільства визначається їхніми можливостями залучати тимчасово вільні грошові кошти та спроможністю ефективно використовувати акумульовані ресурси для задоволення фінансових потреб реального сектора економіки з метою забезпечення безперервності індивідуальних кругообротів капіталів підприємств» [2, с. 37].

Необхідно акцентувати, що банки як провідні фінансово-кредитні інститути в банкоцентричних економіках є учасниками як державних, так і міжнародних фінансово-кредитних програм. Це забезпечує для них доступ до дешевших фінансових ресурсів і можливість нарощення кредитних портфелів шляхом реалізації функції посередництва у кредиті.

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки банківський кредит є

важливим джерелом фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств. Зазвичай, інвестиційні проєкти вимагають значних фінансових ресурсів. Тоді як фінансові ресурси інвестиційного спрямування банківської системи є одним із структурних елементів (складових) фінансового потенціалу інвестиційної діяльності [3, с. 27]. Зокрема, провідними напрямами інноваційного розвитку підприємств в нинішніх реаліях доцільно вважати такі: (1) розроблення, залучення та впровадження передових прогресивних технологій виробництва продукції;
(2) створення, апробація, виведення та закріплення на ринку нових зразків інноваційної продукції; (3) ефективізація внутрішньої інноваційної діяльності та розвиток кластерної співпраці в сфері інноваційного розвитку [4].

Дослідження наукової літератури уможливлює стверджувати відсутність самостійного поняття «банківське кредитування промислових підприємств». В той же час, часто зустрічаються такі поняття: «банківське кредитування підприємств», «кредитування промисловості», «кредитування промислових підприємств». Водночас, аналіз існуючих підходів до розкриття сутності банківського кредитування підприємств дає змогу виокремити такі: з точки зору забезпечення розвитку підприємства (Н. Параниця [5]; С. Смолінська, І. Самченкова [6]; О. Дзюблюк [7]); у контексті відтворювальних процесів в економіці (Н. Параниця [5]).

Зазначимо, що, як різновид банківського кредитування, цілком природно банківське кредитування промислових підприємств ґрунтується на дотриманні його головними учасниками низки основоположних принципів кредитування, а саме: строковості, поверненості та платності. При цьому, в залежності від умов кредитування, додаються принципи забезпеченості та цільового використання [8].

Відомі й більш поглиблені підходи до виокремлення принципів кредиту. Зокрема, О. Бандурка, В. Глущенко та А. Глущенко вирізняють три рівні принципів кредиту: загальноекономічні (відповідність ринковим відносинам, раціональності, комплексності розвитку); особливі (зворотність, забезпеченість, терміновість, платність, цільовий характер); часткові, одиничні принципи або правила кредитування, які витікають з окремого принципу і можуть по-різному

проявлятися в конкретних умовах [9].

Питання специфічних принципів банківського кредитування промислових підприємств є малодослідженим у науковій літературі. З іншого боку, необхідно зазначити, що В. Чубай та О. Тесак запропонували розрізняти такі особливі принципи фінансових відносин банків та промислових підприємств: фінансової незалежності; комплексності; ефективного використання; балансу; резервування; гарантування; пріоритетності; безпеки [10] . Зазначені принципи вважаємо справедливими для банківського кредитування промислових підприємств. Разом з тим, залишається невисвітленою принципова різниця фінансових відносин банку та промислових підприємств.

Враховуючи викладене, пропонуємо виокремлювати такі актуальні сучасному розвитку економіки принципи банківського кредитування промислових підприємств: автономності, пріоритетності, дотримання засад сталого розвитку, економічної синергії, інформаційно-цифрової компетенції (рис. 1.1). Імплементація запропонованих специфічних принципів банківського кредитування промислових підприємств сприяє забезпеченню економічного та / або соціального та / або екологічного ефекту від цього різновиду банківського кредитування, що є передумовами сталого розвитку економіки.

Так, акцентуючи увагу на ролі банківського кредитування промислових підприємств у розвитку економіки, вважаємо, що вона розкривається через специфіку ведення господарської діяльності промислового підприємства, що й породжує його здатність впливати на процеси відтворення в економіці. Саме виробництво засобів виробництва (засобів праці та предметів праці) промисловими підприємствами визначає розвиток виробничих і невиробничих галузей, а також соціально-економічний розвиток. На наш погляд, уточнення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств за функціональним підходом потребує встановлення причинно-наслідкових зв’язків між фінансово-економічними функціями банківського кредиту та промислового підприємства (рис. 1.2). В результаті аналізу причинно- наслідкових зв’язків функцій банківського кредиту та промислового підприємства, вбачається очевидним те, що окремі

функції кредиту є необхідними для ефективної реалізації ключових функцій промислового підприємства: завдяки перерозподільній функції банківського

Рис. 1.1. Принципи банківського кредитування промислових підприємств, актуалізовані відповідно до сучасного розвитку економіки

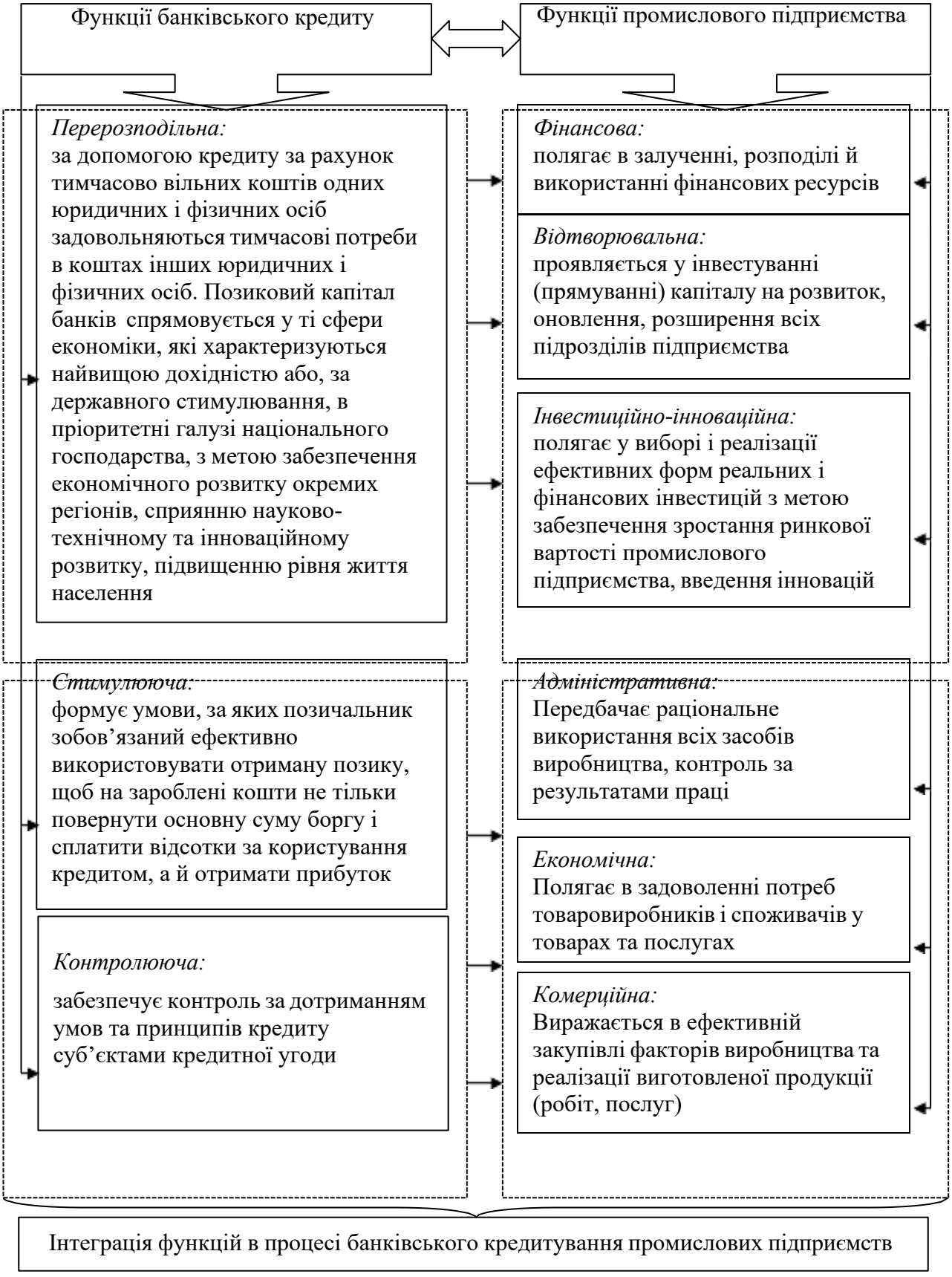

Рис. 1.2. Причинно-наслідковий зв'язок функцій у процесі банківського кредитування промислових підприємств [11, с. 322; 12, с. 28;13, с .861; 14, с. 170].

кредиту підвищується ефективність реалізації таких його функцій як

фінансова, відтворювальна та інвестиційно-інноваційна.

Своєю чергою, стимулююча та контролююча функції банківського кредиту пов'язані з більш ефективною реалізацією адміністративної, економічної і комерційної функцій промислового підприємства.

На нашу думку, важливим етапом у теоретичному дослідженні засад банківського кредитування промислових підприємств є поглиблення його класифікації. Так, стосовно класифікації видів банківського кредитування підприємств, відзначимо, що у науковій літературі зустрічається чимало ознак за: строками використання та повернення кредитних коштів; сумою кредитування; валютою кредитування; цільовим призначенням; наявністю забезпечення; способом погашення; рівнем ризику; категоріями потенційних позичальників; порядком надання; формою надання; методом надання; кількістю учасників кредитування тощо [2; 15].

Разом з цим, класифікація різновидів саме банківського кредитування промислових підприємств залишилась поза увагою вчених. Враховуючи це, пропонуємо у сучасних умовах розвитку ринкової економіки України до класифікаційних ознак різновидів банківського кредитування промислових підприємств віднести такі, зокрема, за: галузевою належністю промислового підприємства; належністю до моделі економіки за «кольором»; ознакою дотримання промисловим підприємством у господарській діяльності засад сталого розвитку; належністю промислового підприємства до стратегічних галузей; технологічним ступенем розвитку промислового підприємства; спеціалізацією банку-кредитора промислового підприємства; ознакою участі в програмах, проєктах державної та / або міжнародної підтримки індустріального розвитку; масштабом соціально-економічного впливу від кредитування суб'єкта промисловості (Додаток А).

З одного боку, розвиток класифікації різновидів банківського кредитування промислових підприємств на основі специфічних класифікаційних ознак є важливим для більш повного розкриття економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств. З іншого – їх деталізація є необхідним джерелом інформації при розробленні та впровадженні вузько-направлених

кредитних продуктів та / або послуг для промислових підприємств.

У сучасних ринкових умовах господарювання як для вітчизняних підприємств, так і для банків, важливими є виокремлення відмінних особливостей банківського кредитування промислових підприємств (Додаток Б).

Враховуючи викладене вище, можна констатувати, що особливості банківського кредитування промислових підприємств передусім витікають із характерних рис промислових підприємств і зумовлені необхідністю / потребою у: значному обсязі кредитних коштів; довгостроковому кредитуванні; врахуванні засад сталого розвитку; запровадженні енергозберігаючих і новітніх технологій; врахуванні кліматичних умов тощо. Разом з цим, з огляду на те, що промислові підприємства є ядром реального сектору економіки та забезпечують її розвиток, а банківський кредит є важливим джерелом додаткового фінансового забезпечення промислових підприємств, банківського кредитування промислових підприємств можна класифікувати в якості особливого кредитного інструменту у забезпеченні розвитку економіки. Відповідно, проблематика його внеску у забезпечення розвитку економіки заслуговує на поглиблене дослідження *[18, с.213]*.

Узагальнюючи проведений науковий аналіз сутності макроекономічного середовища, пропонуємо структурувати його чинники впливу на банківського кредитування промислових підприємств так, як це подано у табл.1.1.

Виходячи з того, що система загальноекономічних чинників впливу на банківського кредитування промислових підприємств представляє собою певну множину чинників та їх взаємозв’язків, які впливають на головні суб’єкти кредитування (на банк як кредитора й на промислове підприємство як на позичальника), і на об’єкт кредитування (кредитний проєкт), доречно стверджувати, що переважання позитивних загальноекономічних чинників (зростаючий ВВП; повільний темп інфляції; фінансова стійкість банківської системи; сприятливий інвестиційний клімат; наявність державних програм підтримки промислових підприємств; пільгове оподаткування окремих галузей промисловості тощо) формує сприятливе для розвитку й активізації

Таблиця 1.1

Структуризація загальноекономічних чинників впливу на банківське кредитування промислових підприємств *[19]*

Критеріальна ознака	Група чинників	Стислий зміст
Чинники, що впливають на банк як кредитора	Загальнодержавні економічні чинники	загальний стан економіки (державні фінанси, інфляція, монетарні індикатори та ін.) та розвиненість фінансового ринку
	Чинники, що впливають на фінансову стійкість банківської системи	особливості діяльності Центрального банку (грошово-кредитна політика, організація валютного контролю тощо); кількість функціонуючих банків, число зайнятих у них працівників, розширення сфери діяльності, поява нових функцій, зміни в технології банківських операцій, довіра до банків
	Зовнішньоекономічні чинники	стан банківської системи та економіки банків-зарубіжних партнерів
Чинники, що впливають на промислове підприємство як позичальника	Загальнодержавні економічні чинники	податкове навантаження, державні програми розвитку та підтримки промислових підприємств тощо
	Економічні чинники	стан розвитку торгівлі, промисловості (ВВП, інвестиції, індекс промислового виробництва), показники ринку праці, інфляція тощо
	Чинники, що впливають на стан товарного ринку	макроекономічні показники стану товарного ринку, динаміка цін на паливо, паливо-мастильні матеріали, енергоносії, на сировину тощо
	Чинники, що впливають на стан валютного ринку	динаміка індикаторів валютного ринку (офіційний курс долара США, Євро, USDEURO_BASKET тощо)
	Економічні чинники впливу на зовнішньоекономічну діяльність	існування тарифних і нетарифних бар'єрів; промислова продукція, яка експортується та відноситься до монопольних галузей країни-імпортера; високий рівень конкуренції тощо
Чинники, що впливають на кредитований проєкт	Економічні чинники впливу на кредитний/інвестиційний проєкт	стан інвестиційного середовища країни, державна економічна політика, доступність результатів науково-технічного прогресу, географічні умови, соціально-демографічні фактори

банківського кредитування промислових підприємств середовище, а отже – формується підґрунтя для підвищення ефективності цього виду кредитування

та його здатності виступати в якості інструменту забезпечення розвитку економіки, в тому числі шляхом покращення кількісних і якісних показників економічного зростання (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Вплив банківського кредитування промислових підприємств на економічне зростання [20]

Але з іншого боку, переважання низки негативних загальноекономічних чинників (падіння ВВП; високий рівень інфляції; податкове навантаження; ріст цін на товарних ринках тощо) формує зворотній ефект і зумовлює стагнацію розвитку банківського кредитування промислових підприємств *[21].*

У загальному вигляді, теоретичне обґрунтування взаємозв'язку банківського кредитування промислових підприємств і розвитку економіки можна представити так, як це показано на рис. 1.4. Отже, на основі цього ілюструється процес формування зворотнього зв'язку між банківським кредитування промислового підприємства і макроекономічним середовищем як унікальним станом економіки. Важливо зазначити, що на сучасному етапі розвитку економіки України загальноекономічні чинники можуть виступати

джерелом як позитивного, так і негативного впливу на розвиток банківського кредитування промислових підприємств, а отже, можуть створювати як простір для його розвитку, так і формувати зону стагнації *[23]*.

Рис. 1.4. Взаємозв'язок банківського кредитування промислових підприємств і розвитку економіки [22]

У таких умовах, для України, з одного боку вбачається критично важливим виокремлення та дослідження ключових загальноекономічних чинників впливу на банківське кредитування промислових підприємств з метою ефективного управління та підвищення загальної якості цього виду кредитування. З іншого боку, доречним є розроблення та вжиття дієвих заходів щодо активізації банківського кредитування промислових підприємств, оскільки ефективно освоєні промисловістю кредитні ресурси здатні позитивно впливати на динаміку показників економічного зростання, стан макроекономічного середовища та на розвиток економіки в цілому.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1. *Тенденції розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств*

Сьогодні для того, щоб сформувати розуміння потенційної ролі банків у процесах відбудови промислового сектору, важливо проаналізувати ресурсний потенціал та стан розвитку банківського кредитування промислових підприємств в Україні за останні роки. Зазначимо, що станом на 1 січня 2024 року в Україні функціонувало 63 банки, з яких 5 банків із державним капіталом, 20 банків із 100% іноземним капіталом. Загальний обсяг активів банків станом на грудень 2023 р. склав 3 107, 766 млрд. грн., з них непрацюючі – 13,84% [22, с.7].

Проаналізуємо структуру пасивів банків в Україні за період 2019-2023 рр. (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Структура сумарних пасивів банків в Україні за роками *[23]*

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2023/ 2022
Пасиви банків, млрд. грн., в т.ч.:	1 493,30	1 822,84	2 053,23	2 351,68	2 748,81	397,14
Капітал, млрд. грн.	*199,92*	*209,46*	*255,51*	*215,84*	*337,41*	*121,57*
Зобов'язання, млрд. грн., в т.ч.:	*1 293,38*	*1 613,38*	*1 797,72*	*2 135,84*	*2 411,41*	*275,57*
Кошти суб'єктів господарювання, млрд. грн.	498,16	646,49	758,43	889,53	1 142,47	252,95
Питома вага коштів суб'єктів господарювання, %	*38,52*	*40,07*	*42,19*	*41,65*	*47,38*	*5,73*
Кошти фізичних осіб, млрд. грн.	552,12	681,89	726,90	933,24	1 034,22	100,98
Питома вага коштів фізичних осіб, %	*42,69*	*42,26*	*40,43*	*43,69*	*42,89*	*-0,81*

Так, проведений аналіз даних засвідчує достатньо високий рівень довіри населення та суб'єктів господарювання до банків в Україні. Зокрема, суттєве збільшення зобов'язань банків мало місце за підсумками 2022 р. – на 338,12 млрд. грн. або 18,80% та за підсумками 2023 р. – на 275,57 млрд. грн. або

12,90%. Збільшення обсягів зобов'язань є результатом зростання обсягу депозитів державних нефінансових корпорацій станом на грудень 2023 р., порівняно із січнем 2023 р. на 48% або 48,45 млрд. грн. і обсягу депозитів інших нефінансових корпорацій на 23% або 146,74 млрд. грн. [23].

Важливо акцентувати, що проєкти, пов'язані із відновленням / відбудовою / новим будівництвом як для бізнесу, так і для соціальних інфраструктурних проєктів потребують довгострокового фінансування. Проблема довгострокових ресурсів банків в Україні є перманентною. Так, частка довгострокових депозитів у загальному обсязі депозитів (більше 2-х років) з плином часу стрімко падала: з близько 8% у 2008 р. до 1,17% у 2021 р. З війною ситуація поглибилась ще більше: частка довгострокових депозитів у загальному обсязі депозитів станом на листопад 2023 р. – 0,65% [23]. З цього приводу вітчизняні експерти зауважують, що сприяння відновленню циркуляції банківського кредиту та формування довгострокових фінансових ресурсів, і першочергово в національній валюті – є одним із основних напрямів реформування вітчизняного фінансового сектора та розвитку інвестиційного ринку [24]. Узагальнені дані щодо показників розвитку банківського кредитування промислових підприємств за період 2010-2023 рр. подано у таблиці 2.2.

На основі проведеного аналізу даних таблиці 2.2, можна констатувати, що:

- до 2020 р. банки вели агресивну політику кредитування промислових підприємств, про що свідчать високі показники співвідношення обсягів банківського кредитування промислових підприємств та обсягів залучених депозитів промислових підприємств;
- роль банківського кредитування промислових підприємств в активних операціях знижувалась стрімко: за період 2010-2022 рр. частка банківського кредитування промислових підприємств у питомій вазі активів банків знизилась на 10,4 в.п. Станом на грудень 2023 р. цей показник становив 6,94%. Частка банківського кредитування промислових підприємств в питомій вазі кредитів нефінансовим корпораціям знизилась на 8,67 в.п., але в цілому у 2010-2023 рр. становила не менш, ніж третину кредитного портфеля нефінансових корпорацій;

Таблиця 2.2

Показники розвитку банківського кредитування промислових підприємств за роками *[25; 23].*

Рік	Кредити промислових підприємств / Депозити промислових підприємств, %	Кредити промислових підприємств / Активи, %	Кредити промислових підприємств / Кредити нефінансових корпорацій, %	Кредити промислових підприємств надані банками державного сектору / Кредити промислових підприємств, %	NPLs промислових підприємств / Кредити промислових підприємств, %	Кредити промислових підприємств в іноземній валюті / Кредити нефінансових корпорацій в іноземній валюті, %	NPLs промислових підприємств в іноземній валюті / Кредити промислових підприємств в іноземній валюті, %	Промислові та будівельні підприємства, які отримали збиток, %	Кредити промислових підприємств / ВДВ промислового сектору, %
2010	419,76	20,20	37,98	-	12,83	48,11	15,31	44,55	68,07
2011	329,81	18,87	34,57	-	10,52	46,20	10,38	40,20	60,96
2012	320,32	17,76	33,06	-	9,39	44,74	7,81	40,18	58,06
2013	336,05	18,26	33,72	-	8,48	46,81	6,58	38,17	70,25
2014	411,50	22,09	37,35	-	15,35	46,14	16,86	37,86	80,32
2015	355,98	22,96	36,56	-	30,11	43,25	36,98	28,33	66,67
2016	303,75	24,65	37,67	-	37,20	50,94	47,24	28,56	56,01
2017	285,42	23,14	37,19	-	39,26	54,65	45,05	28,80	44,45
2018	277,73	23,41	37,02	52,92	54,53	55,92	58,38	27,59	38,38
2019	217,96	18,28	36,67	55,43	49,70	58,89	53,88	27,41	30,40
2020	151,68	14,66	36,89	52,39	23,72	59,25	50,74	30,01	30,42
2021	106,51	11,91	32,52	42,50	25,19	50,74	31,32	29,20	19,38
2022	99,67	9,79	30,53	53,32	30,00	47,51	35,66	36,85	23,06
2023	60,82	6,94	29,31	63,37	31,05	50,97	37,54	-	-

- істотна частка банківського кредитування промислових підприємств належить банкам державного сектору: не менш, ніж 50% у 2018-2022 р., а у 2023 р. збільшилась до рекордних 63,37%.

Важливо акцентувати, що вплив банківської діяльності на економічне зростання в Україні викликає жвавий науковий інтерес вітчизняних науковців. Так, М. Барна та Н. Рущишин зауважують, що «еволюція української банківської системи мала як позитивний, так і негативний вплив на розвиток деяких важливих структурних співвідношень в національній економіці України», при цьому «…до цього часу все ще спостерігається більше проявів негативного впливу» [26].

Щодо впливу банківського кредитування промислових підприємств в Україні впродовж досліджуваного періоду на економічний розвиток, необхідно зауважити: враховуючи динаміку відношення кредитів промислових підприємств до ВДВ промислового сектору у 2010-2023 рр., динаміку обсягів банківського кредитування промислових підприємств та ВВП у 2009-2023 рр. (рис. 2.1), можна дійти висновку про два ключові періоди у розвитку банківського кредитування промислових підприємств в Україні та істотності його впливу на ВВП. Зокрема, період формування простору розвитку для банківського кредитування промислових підприємств в Україні мав місце у 2009-2017 рр. (рис. 2.2), та відповідно, період формування зони його стагнації – 2018-2023 рр. (рис. 2.3).

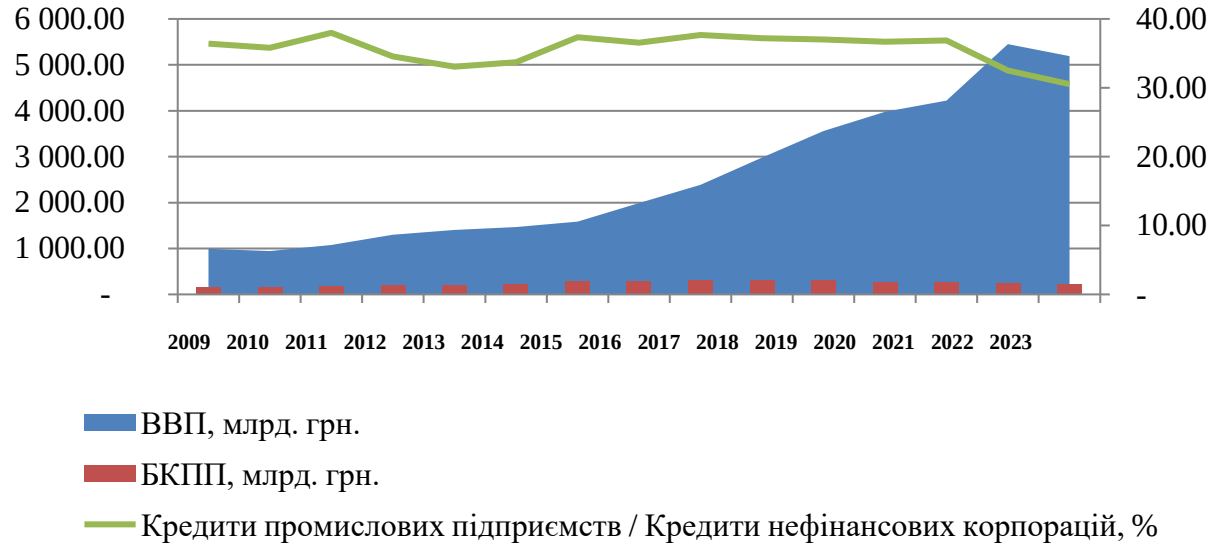

Рис. 2.1. Банківське кредитування промислових підприємств та ВВП в Україні за роками [25].

У банківській системі України на основі аналізу даних рис. 2.2 виявлено, що у період 2009-2017 рр. збільшення обсягу банківського кредитування промислових підприємств на 1 млрд. грн. призводилодо зростання обсягу ВВП на 110 млн. грн. Саме цей період ознаменувався вельми агресивною політикою банків щодо промислового кредитування (про це свідчать дані табл. 2.2: відношення промислових кредитів до промислових депозитів, в середньому – 350%, а частка промислового кредитування у ВДВ промислового сектору, в середньому – 65,75%). Водночас, аналіз даних рис. 2.3 свідчить, що у період 2018-2023 рр. збільшення обсягу банківського кредитування промислових підприємств на 1 млрд. грн. призводило до зменшення обсягу ВВП на 33 млн. грн. Внаслідок цього, частка промислових кредитів у ВДВ промислового сектору істотно скоротилась: в цілому, з 68% у 2011 р. до 23,06% у 2023 р.

Надзвичайно важливим є розгляд особливостей розвитку банківського кредитування промислових підприємств в Україні у розрізі секцій промислового сектору. Дані щодо обсягу, динаміки, структурних відхилень, довгострокового і валютного кредитування, непрацюючих кредитів, концентрації тощо у розрізі секцій промисловості за останні роки узагальнено в Додатку В.

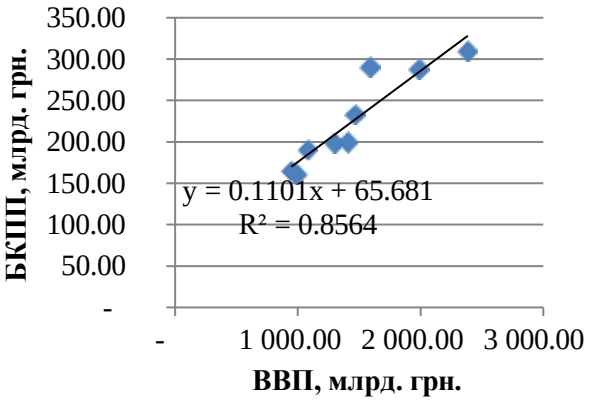

Рис. 2.2. Графічне представлення взаємозалежності між промисловим кредитуванням та ВВП в Україні, 2009-2017 рр.

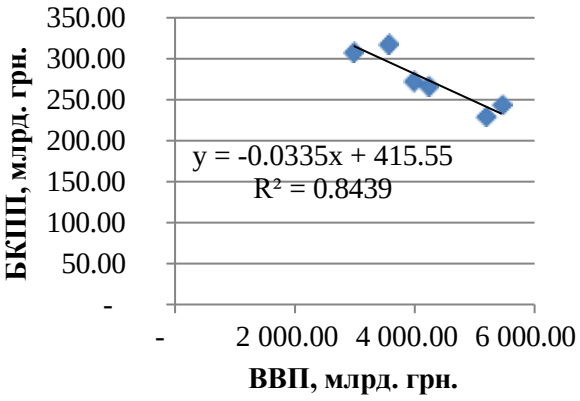

Рис. 2.3. Графічне представлення взаємозалежності між промисловим кредитуванням та ВВП в Україні, 2018-2023 рр.

Проаналізуємо особливості кредитування промисловості у розрізі секцій. Банківське кредитування підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів у період 2010-2022 рр. мало ситуативний характер, без певної конкретної динаміки чи визначеної тенденції: зокрема, пік кредитування підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів мав місце у 2014 р. (загальний обсяг кредитування склав 20,12 млрд. грн.), найменші обсяги кредитування мали місце у 2017 р. (7,96 млрд. грн.) та у 2019 р. (7,48 млрд. грн.). Спад у кредитуванні цієї секції промисловості після 2014 р., передусім пов'язаний із війною на Сході України.

Щодо валютної складової зазначимо, що за період 2010-2022 рр. переважало кредитування в іноземній валюті (в середньому, 58,71%), при цьому частка довгострокового кредитування була вищою для кредитів у національній валюті. Найбільший рівень NPLs мав місце у 2017 р. (65,56%).

Рбанківського кредитування підприємств переробної промисловості мав стабільну динаміку у 2010-2018 рр., із тенденцією до нарощення обсягу кредитування. Після 2019 р. спостерігаються істотні спадні тенденції в обсягах кредитування цієї секції промисловості. При цьому, разом із нарощенням обсягів кредитування з 2014- 2018 рр. мало місце стрімке підвищення рівня NPLs. Це засвідчує дотримання агресивної політики банками щодо кредитування переробної промисловості, а також про активність у реалізації програм кредитування малого та середнього бізнесу.

Однак, з ускладненням розвитку вітчизняного банківського бізнесу, після фінансово-економічної кризи 2013-2014 р. стрімко знижується частка довгострокового валютного кредитування, нарощення має місце лише з 2022 р. За підсумками перших років повномасштабної війни в Україні, можна констатувати відсутність відновлення кредитування переробної промисловості, динаміка продовжує бути низхідною.

Відсоткові ставки за новими кредитами, в середньому, були на 0,38 в.п. нижчими за середньозважені ставки за кредитами нефінансових корпорацій. У 2010-2023 рр. розвиток банківського кредитування підприємств постачання електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря характеризувався стабільною

динамікою нарощення обсягів кредитування. При цьому, починаючи з 2015 р. – за рахунок збільшення обсягів і частки довгострокових кредитів в іноземній валюті.В середньому за період аналізу, частка валютного кредитування склала 72%. У 2022-2023 р. рівень NPLs підприємств постачання електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря збільшився до 30,72%. Щодо вартості кредитування, зазначимо, що за період аналізу їх рівень був, в середньому, на 0,7 в.п. вищим, ніж за кредитами нефінансових корпорацій.

Впродовж 2010- 2022 рр. розвиток банківського кредитування підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами характеризувався спадними тенденціями: так, обсяг наданих кредитів зменшився на 75%. Переважає кредитування у національній валюті, а після 2020 р. частка кредитування в іноземній валюті сягає мінімуму – в середньому, 6,94%.

Водночас, банківське кредитування підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами характеризується високим рівнем NPLs – в середньому 42,72% за період аналізу. Стосовно довгострокових кредитів, то їх частка що в національній, так і в іноземній валюті була невисокою – в середньому, 0,6% та 0,28% відповідно за період аналізуВідсоткові ставки за новими кредитами підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами, за період аналізу були в середньому на 5,8 в.п. вищими, ніж для інших нефінансових корпорацій.

Розвиток кредитування підприємств будівництва з 2014 р. характеризується низхідною динамікою. Пік кредитування мав місце у 2013 р. та у 2014 р. – 50,22 млрд. грн. та 55,56 млрд. грн. відповідно, зниження обсягів кредитування взяло початок з 2020 р. і до 2023 р обсяг наданих кредитів склав 18,57 млрд. грн. За період аналізу переважало кредитування будівельних підприємств у національній валюті – в середньому, 70%. Щодо довгострокового кредитування, то частка довгострокових кредитів у національній валюті також переважає – в середньому, 41,73%. Зауважимо, що банківське кредитування будівельних підприємств характеризується найвищим рівнем довгострокових кредитів, порівняно з рештою промислових галузей. Рівень NPLs будівельних підприємств в середньому за період аналізу склав 40,34%. Щодо вартості кредитування підприємств

будівництва, необхідно зазначити, що процентні ставки за новими кредитами для цих підприємств були в середньому на 2,6 в.п. вищими, ніж для нових кредитів інших нефінансових корпорацій.

Стосовно галузевої концентрації банківського кредитування промислових підприємств, потрібно зауважити, що промислове кредитування в Україні є слабо диверсифікованим як в розрізі секцій, галузей промисловості, так і за кількістю банків-кредиторів. Левова частка банківського кредитування припадає на переробну промисловість, а основними банками-лідерами промислового кредитування в Україні (станом на грудень 2023 р.) є банки державного сектора – АТ «Укрексімбанк» (23%), АТ «Ощадбанк» (15%), АБ «УКРГАЗБАНК» (13%), АТ КБ «ПриватБанк» (6%), АТ «СЕНС БАНК» (5%), що разом складає 62% або 135,055 млрд. грн. Сумарний рівень NPLs за промисловими кредитами банків державного сектору складає 70% [23].

Так, за підсумками аналізу розвитку банківського кредитування в розрізі промислових галузей можна констатувати відсутність цілісного бачення банків щодо розвитку окремих промислових галузей, а також суттєві наслідки війни на Сході України 2014 р. та повномасштабної війни, починаючи з 24.02.2022 р.

Вважаємо обґрунтованим поширене твердження, що вартість кредитування для промислових підприємств є високою: аналіз за останні 12 років вказує на те, що проценті ставки за промисловими кредитами банків були вищими на декілька процентних підпунктів за середньозважений рівень ставок за новими кредитами нефінансових корпорацій. Водночас, складно погодитися із тим, що банки не прагнули приймати активну участь в розвитку промислових підприємств: зокрема, співвідношення банківських кредитів, наданих промисловим підприємствам та залучених депозитів промислових підприємств, в середньому за період 2010-2019 рр. становило понад 300%.

Особливу агресивну кредитну політику банки реалізовували в сегменті кредитування підприємств переробної промисловості: обсяги кредитування мали тенденцію до нарощення, не зважаючи на надзвичайно високий рівень NPLs. Згодом вже 2020 р. кредитна політика банків щодо промислового кредитування набула консервативного характеру, і за підсумками 2023 р.

співвідношення банківських кредитів, наданих промисловим підприємствами та залучених депозитів промислових підприємств становило 60,82%. Водночас, після 2019 р. банки розпочали активну фазу щодо управління непрацюючими активами: зокрема, частка NPLs промислових підприємств у питомій вазі кредитів промислових підприємств знизилась із 49,70% у 2019 р. до 23,72% у 2020 р. та до 25,19% у 2021 р. [23]. Проте повномасштабна війна в Україні стала джерелом нових множинних викликів, як наслідок – частка непрацюючих промислових кредитів почала збільшуватися: за підсумками 2023 р. – до 31% [23].

Оцінюючи результати показників банківського кредитування промислових підприємств у 2010-2022 рр., стає очевидним вплив зовнішнього середовища на його ефективність: передусім, через високий рівень валютних непрацюючих банківського кредитування промислових підприємств, стрімке зниження частки банківського кредитування промислових підприємств у ВДВ промисловості тощо. Ці обставини зумовлюють необхідність оцінки впливу макроекономічного середовища на розвиток банківського кредитування промислових підприємств, особливо, враховуючи макроекономічні наслідки повномасштабної війни.

2.2. Аналіз впливу загальноекономічних чинників на розвиток банківського кредитування промислових підприємств в Україні

Більш детального аналізу, на нашу думку, заслуговують стан і тенденції макроекономічного середовища України й оцінка впливу повномасштабної війни на його динаміку. Як відомо, на макроекономічне середовище впливають такі структуроутворюючі фактори: наявність та доступність ресурсів; галузева структура національної економіки; стан і розвиненість ринків товарів та послуг; стан і розвиненість фінансового ринку; динаміка економічного розвитку; культура господарських відносин тощо.

Зведені показники, що характеризують загальний стан макроекономічного середовища України в останні роки наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Зведені показники стану макроекономічного середовища України за роками

Група показників/Рік	2019	2020	2021	2022	2023
Загальні показники економічного розвитку					
ВВП, млрд. грн.	3 560,30	3 977,20	4 222,03	5 450,85	-
ВНД, млрд. грн.	3 651,75	4 098,64	4 314,28	5 321,70	-
Індекс інфляції, %	110,90	107,90	102,70	109,40	120,20
Показники промислового розвитку					
Індекс промислової продукції, %	103,00	99,50	95,50	101,90	63,10
Індекс цін виробників промислової продукції, %	117,40	104,10	98,40	140,80	161,00
Індекс будівельної продукції, %	108,60	123,60	105,60	106,80	34,90
Індекс цін у будівництві, %	123,00	106,00	103,70	117,50	120,10
Індекс роздрібної торгівлі, %	105,80	111,40	107,20	110,90	-
Індекс фізичного обсягу с/г продукції, реалізованої підприємствами	105,70	114,10	88,40	93,30	151,50
Індекс цін реалізації с/г продукції населенню, %	110,40	109,30	112,00	128,90	119,70
Індекс цін реалізації с/г продукції підприємствам %	109,30	92,40	119,20	136,00	112,70
Показники соціально-економічного розвитку					
Індекс вартості робочої сили, %	122,01	119,58	113,86	116,11	-
Економічно активне населення, %	57,10	51,70	49,90	49,30	-
Рівень безробіття, %	8,80	8,20	9,50	9,80	-
Темп зростання реальної з/п, %	112,50	109,80	107,40	110,50	-
Сума заборгованості з виплати з/п (на кін. року), млрд. грн.	2,82	3,22	4,01	3,94	3,07
Показники грошово-кредитного ринку					
Грошова маса всього М3, млрд. грн.	1 277,64	1 438,31	1 850,01	2 071,36	2 501,62
Грошовий агрегат М0, млрд. грн.	363,63	384,37	516,08	581,01	666,07
Монетарна база НБУ, млрд. грн.	435,80	477,49	595,99	662,50	792,54
Облікова ставка НБУ (на кін. року), %	18,00	15,50	6,00	9,0	25,00
Міжнародні резерви НБУ, млрд. дол.	20,82	25,30	29,13	30,94	28,49
Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім НБУ), млрд. грн.	932,97	1 071,67	1 348,13	1 503,91	1 893,85
Вартість депозитів, в середньому за рік, (нац. вал.) %	12,77	13,60	5,90	4,85	5,64
Вартість депозитів, в середньому за рік, (інозем. вал.) %	2,83	2,73	1,74	0,95	0,83
Кредити, залучені депозитними корпораціями (крім НБУ), млн. грн.	1 073,13	971,87	948,39	1 044,05	1 007,65
Вартість кредитів, в середньому за рік, (нац. вал.) %	14,87	12,86	13,68	19,68	18,82

Продовження таблиц 2.3

Вартість кредитів, в середньому за рік, (іноземн. вал.) %	5,63	4,86	4,87	3,89	3,28
Показники державних фінансів					
Дефіцит бюджету, млрд. грн.	-59,25	-78,05	-217,10	-197,94	-914,70
Сальдо (дефіцит бюджету) у % до ВВП	-1,66	-1,96	-5,18	-3,63	-
Державний борг, млрд. грн.	2 168,63	1 998,28	2 551,94	2 671,83	4 071,68
Частка зовнішнього боргу, %	64,43	58,01	59,52	58,40	64,12
Державний борг / ВВП, %	60,90	50,30	60,80	48,90	-
Показники валютного ринку					
Курс долара США	27,69	23,69	28,28	27,28	36,57
Курс Євро	31,71	26,42	34,74	30,92	38,95
Показники зовнішнього сектору					
Зведений платіжний баланс, млрд. дол. США	2,88	5,98	1,99	0,49	-2,90
Торгівельний баланс (експорт-імпорт), млрд. дол. США	-11,38	-12,51	-2,38	-2,67	-25,94
Прямі іноземні інвестиції (в Україну), млрд. дол. США	4,46	5,86	-0,87	6,69	0,84
Валовий зовнішній борг України, млрд. дол. США	114,71	121,74	125,69	129,71	132,00

В результаті аналізу даних табл. 2.3 можна виокремити основні тенденції у макроекономічному середовищі України у період 2019-2022 р. та після COVID-19. Так, у 2022 р., порівняно з 2021 р. обсяг ВВП збільшився на 1 228,82 млрд. грн., однак індекс інфляції також збільшився – на 6,7 в.п. В цілому, усі індекси цін мали тенденцію до суттєвого збільшення. Аналіз групи показників соціально-економічного розвитку вказує на те, що в 2022 р., порівняно з 2021 р., мало місце збільшення рівня безробіття – до 9,8%, зменшення економічно активного населення – до 49,3%. Водночас, індекс вартості робочої сили збільшився на 1,97%, темп зростання реальної заробітної плати склав 110,5%. Динаміка показників грошово-кредитного ринку свідчить про такі тенденції у 2022 р., порівняно з 2021 р.: грошова маса (агрегат М3) збільшилась на 11,96%, готівка в обігу (агрегат М0) – на 12,58%, частка готівки в обігу в грошовій масі залишалась високою – 28,05%; монетарна база НБУ збільшилась на 11,16% і становила 662,5 млрд. грн.; облікова ставка збільшилась з 6,5% у 2021 р. до 9,0% у 2022 р.; міжнародні резерви

збільшились – на 6,21% і становили 30,94 млрд. дол. США; офіційні курси долара США та євро стабілізувались у 2022 р. і складали 27,78 грн./дол. США і 30,92 грн./євро. Аналіз банківського сегменту за 2022 р. розглядався вище. Аналіз показників державних фінансів у 2022 р., порівняно з 2021 р. вказує на окремі покращення: зокрема, частка державного боргу у ВВП зменшилась на 11,9 в.п. і становила – 48,9%, тобто суттєво менше, ніж у 2019-2021 рр. Частка зовнішнього боргу в обсязі державного боргу зменшилась на 1,13 в.п. і становила – 58,4%, що суттєво менше, ніж у 2019-2021 рр. В цілому, сальдо державного бюджету у % до ВВП зменшилось із -5,18% у 2021 р. до -3,63% у 2022 р. Стосовно показників зовнішнього сектору, необхідно зазначити про суттєве збільшення прямих іноземних інвестицій – з -0,87 млрд. дол. США у 2021 р. до 6,69 млрд. дол. США у 2022 р.

Отже, проведений аналіз показує, що стан макроекономічного середовища України напередодні повномасштабного воєнного вторгнення 24 лютого 2022 р. можна охарактеризувати як стан повільного відновлення від наслідків пандемії COVID-19.

Соціально-економічні наслідки першого року російсько-української війни для макроекономічного середовища України є значущими. Зокрема, завдано шкоди в гігантських масштабах для природно-ресурсного капіталу України: постраждав стан не лише навколишнього середовища, але й захоплено території з цінним природно-ресурсним капіталом. На окупованих територіях міститься природних ресурсів щонайменше на 12,4 трлн. дол. США (це значна кількість вугільних, газових та нафтових родовищ тощо) [27].

Стан розвиненості ринків та послуг внаслідок війни зазнав дуже важливих змін: це і суттєві збитки, і нові перспективи. Енергетичний сектор України – є одними із найбільш постраждалих, оскільки об’єкти енергетики серед цілей ракетних атак ворога. 16 березня 2023 р. відбулася історична подія для енергетичного сектору: українська енергосистема від’єдналась від радянського минулого – енергомережі росії і білорусі. На сьогоднішній день, енергосистему України повністю синхронізовано з енергомережею континентальної Європи ENTSO-E [28]. З огляду на економічні наслідки війни для ринку електроенергії,

питання стосовно розвитку альтернативних джерел вироблення енергії набуло реальної актуальності [29]. Загрозливими є економічні наслідки війни для ринку агропродовольчої продукції. Повномасштабна війна в Україні вважається причиною глобальної продовольчої кризи, яка може принести серйозні політичні та економічні наслідки [30].

Стосовно впливу повномасштабної війни на стан та розвиток фінансового ринку, важливо зауважити, що завдяки зусиллям уряду та НБУ вдалося оперативно стабілізувати роботу фінансового ринку і втримати ситуацію. Так, в перший рік війни НБУ перейшов до політики регуляторного послаблення, затвердив різке підвищення облікової ставки (з 9,5% у 2022 р. до 25% у червні 2023 р.) з метою спонукання банків до підвищення вартості депозитів та збільшення гривневих заощаджень (так, обсяг залучених депозитів банків збільшився на 389,94 млрд. грн. у 2023 р., порівняно з 2022 р. на фоні збільшення вартості депозитів у національній валюті (у середньому за рік) з 4,85% до 5,64% за відповідний період). Однак ситуація з кредитуванням суттєво погіршилась через фінансовий стан підприємств та прагнення банків до скорочення обсягів кредитування (так, обсяг залучених кредитів зменшився на 36,40 млрд. грн., хоча вартість кредитів у національній валюті (у середньому за рік) зменшилась із 19,68% до 18,82% за відповідний період) [23].

У цілому, економічні наслідки першого року війни для макроекономічного середовища України доцільно охарактеризувати як «гігантські»: падіння ВВП України у 2023 р. на рівні 29,1%; зниження індексу промислового виробництва до 63,1%, будівництва – до 34,9%; зростання дефіциту державного бюджету й державного боргу – на 716,76 млрд. грн. і 1 399,86 млрд. грн. відповідно; підвищення офіційних курсів іноземних валют – до 36,57 грн./ дол. США й до 38,95 грн./Євро; погіршення показників зовнішньоекономічної діяльності – платіжний баланс вперше за останні роки був від’ємним і становив – мінус 2,9 млрд. дол. США, торговельний баланс – мінус 25,94 млрд. дол. США. [23; 25]. Особливо загрозливим є збільшення державних позик в іноземній валюті, оскільки вони містять підвищені ризики зростання витрат на погашення та обслуговування державного боргу [31].

Зважаючи на те, що загальноекономічні чинники здатні суттєво впливати на окремі аспекти кредитної діяльності банку, та приймаючи до уваги проведений вище аналіз стану банківського кредитування промислових підприємств в Україні за період 2010-2022 рр., який дає підстави стверджувати про чутливість цього сегменту банківського кредитування до мінливості зовнішнього середовища, доцільним є здійснення оцінки впливу макроекономічного середовища на стан банківського кредитування промислових підприємств в Україні. Це є необхідним кроком для пошуку ефективних способів вирішення закоренілої проблеми стосовно низького рівня банківського кредитування промислових підприємств, а також розроблення заходів стимулювання банківського кредитування промислових підприємств в Україні як однієї з важливих передумов її післявоєнної відбудови та розвитку економіки.

Аналіз впливу загальноекономічних чинників на розвиток банківського кредитування промислових підприємств в Україні за період 2010-2023 рр. доцільно здійснити шляхом побудови та інтерпретації моделі множинної лінійної регресії. Результативною ознакою, що характеризує розвиток банківського кредитування промислових підприємств буде обсяг банківського кредитування промислових підприємств (у млрд. грн.), а змінними ознаками – економічні чинники макроекономічного середовища, з якими у результативної ознаки існують тісні кореляційні зв'язки.

З метою визначення економічних чинників макроекономічного середовища різних груп (показники загального економічного розвитку; показники промислового розвитку; показники соціально-економічного розвитку; показники грошово-кредитного ринку; показники державних фінансів; показники зовнішнього сектору; показники валютного ринку), які будуть включені в модель, проведено графічний аналіз на предмет встановлення відповідності корелюючих показників, обчислено та проаналізовано кореляційні зв’язки за методом Пірсона та Фехнера (оскільки період аналізу є відносно коротким – 14 років). Дані економічних чинників макроекономічного середовища за групами, а інтерпретацію результатів аналізу

їхніх кореляційних зв’язків із обсягом банківського кредитування промислових підприємств було досліджено Герасіменко А.В. [32]. Так, за підсумками проведеного аналізу виявлено високий сильний прямий кореляційний зв'язок між обсягом банківського кредитування промислових підприємств (млрд. грн.) та відношенням державного боргу до ВВП (%) – 0,774, високий сильний обернений кореляційний зв'язок між обсягом банківського кредитування промислових підприємств (млрд. грн.) і часткою збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%) – - 0,858, а також середній помітний кореляційний зв'язок між обсягом банківського кредитування промислових підприємств (млрд. грн.) й курсом долара США / Грн. Оскільки, існує мультиколінеарність між курсом долара США / Грн. та відношенням державного боргу до ВВП (%), перший економічний чинник важливо виключити.

Аналіз впливу визначених загальноекономічних показників, а саме – відношення державного боргу до ВВП (%) та частки збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%) здійснимо за допомогою множинної лінійної регресії наступного виду [33]:

$$Y = f(x_1, x_2, ..., x_i, ..., x_n; b_o, b_1, b_2, ..., b_i, ...b_m), \quad (2.1)$$

де: Y – результативна ознака, x_i – факторні ознаки, $b_0,...,b_i$ – параметри моделі, m – кількість факторних ознак

Теоретичне лінійне рівняння множинної регресії є наступним [33]:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 \times x_1 + \beta_2 \times x_2 + ... + \beta_m \times x_m + \varepsilon \quad (2.2)$$

де: Y – результативна ознака, β_0 – вільний член, який визначає значення результативної ознаки Y, коли всі змінні ознаки рівні 0, $x_1,..x_m$ – факторні ознаки, m – кількість факторних ознак, ε – випадкова помилка (відхилення)

Вихідні дані для побудови рівняння множинної лінійної регресії наведено в Додатку Г.

Таблиця 2.4

Результати регресійного аналізу

Статистичні характеристики	Параметри регресії		
	Y	X1	X2
Коефіцієнти регресії	349,9736	-4,6880	1,1176
t-статистика	5,7048	-3,8592	2,4678
P-Значення (<0,05)	0,0001	0,0026	0,0312
R^2	0,8299		
Критерій Фішера	$F_{розрах}$ = 26,846	$F_{критичне}$ = 0,00005	
Загальні характеристики			
Кількість часових періодів (n)	14 періодів		

Оцінюючи результати побудованого рівняння множинної лінійної регресії (табл. 2.4) важливо зазначити, що дане рівняння є статистично значимим (Критерій Фішера=0,00005<0,05) і з достовірністю 83% (R^2=0,8299) описує вплив змінних факторів на результативну ознаку. Статистично значимими є всі змінні фактори: для X1 *p*-значення 0,0026<0,05, для X2 *p*-значення 0,0312<0,05.

Підстановка отриманих коефіцієнтів у рівняння множинної регресії уможливлює обчислити Y-розрахункове та оцінити результат (рис. 2.4).

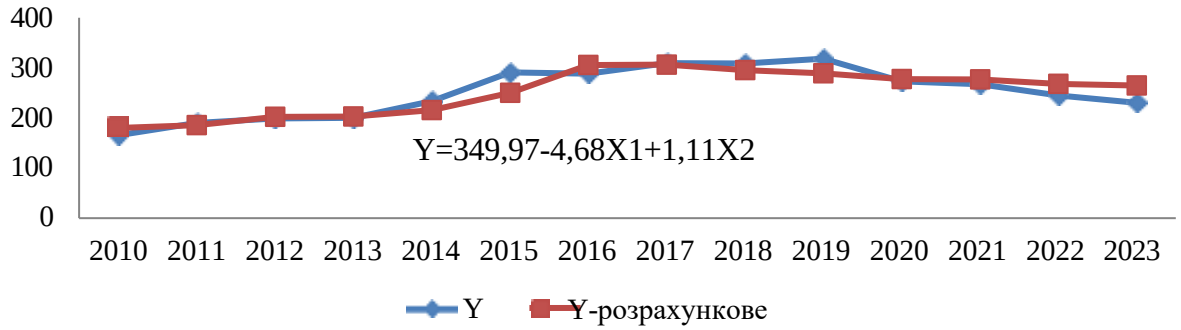

Рис. 2.4. Відповідність Y та Y-розрахункового

Інтерпретувати отримане рівняння множинної лінійної регресії доцільно наступним чином:

- збільшення X1 (частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств, %) на 1 відсоток призведе до зменшення Y (обсяг банківських кредитів промислових підприємств, млрд. грн.) в середньому на 4,68

млрд. грн.;

- збільшення X2 (відношення державного боргу до ВВП, %) на 1 відсоток призведе до збільшення Y (обсяг банківських кредитів промислових підприємств, млрд. грн.) в середньому на 1,11 млрд. грн.

Таким чином, результати побудованої моделі множинної лінійної регресії дають підстави зробити такі висновки:

- найбільш негативно на обсяг банківського кредитування промисловості в Україні у 2010-2023 рр., відповідно до побудованої моделі, розкрився вплив такого економічного чинника як частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств. Істотна залежність між цими двома величинами може свідчити про зниження привабливості промислового сектору для банків-кредиторів у разі висхідної динаміки частки збиткових промислових підприємств, що має наслідком значне скорочення промислового кредитування банками. З іншого боку, кореляційний аналіз зв’язку цих двох величин індикативно вказує на те, що коли обсяг банківського кредитування промисловості буде збільшуватися, частка збиткових промислових підприємств в загальній кількості підприємств буде зменшуватисью

- науковий та практичний інтерес становить виявлення істотного зв’язку між обсягом банківського кредитування промисловості (млрд. грн.) та відношенням державного боргу до ВВП (%). Важливо також зауважити, що ці дві величини мали високий кореляційний зв'язок із курсом долара США / Грн. Як наслідок, останній чинник було виключено із моделі. Водночас, ми розуміємо, що в основі цих зв’язків, передусім, високий рівень доларизації економіки України, що здійснює тиск як на боргове навантаження держави, так і на обсяг промислового кредитування банками [34].

Щодо останнього, зауважимо, що частка промислових кредитів, наданих банками у валюті у загальному обсязі банківських кредитів, наданих нефінансовим корпораціям у валюті за період 2010-2022 рр. в середньому склала 50,24%. Стосовно виявленого суттєвого зв’язку між обсягом кредитування

промисловості (млрд. грн.) та відношенням державного боргу до ВВП (%), це може сигналізувати про:

1) доступність фінансових ресурсів: високий рівень державного боргу може впливати на рівень ліквідності банків та їх готовність видавати нові кредити, а також на збільшення кредитних процентних ставок. З іншого боку, державні запозичення можуть бути націлені на збалансування економічних циклів, сприяючи фінансуванню розвитку промисловості шляхом реалізації відповідних державних програм кредитування (наприклад, державна програма «Доступні кредити 5-7-9»);

2) ризикованість фінансової системи: великий державний борг створює ризики для стабільності фінансової системи, та відповідно, впливає на прийняття рішення банками про нові кредити у промисловість;

Особливо важливою проблемою є фінансове забезпечення відбудови економіки, покращення динаміки макроекономічного середовища та загального економічного середовища України. Зважаючи на те, що саме банки державного сектору за останні роки зайняли левову частку промислового кредитування у загальному обсязі банківського кредитування промислових підприємств важливим є висвітлення їхньої ролі й потенціалу в розвитку і повоєнній відбудові промислового сектора України, та, відповідно, розвитку економіки.

2.3. Особливості кредитування промисловості державними банками у забезпеченні розвитку економіки України

Хоча в останні роки роль банківського кредиту в розвитку промисловості залишалась поза увагою в таких стратегічних документах держави як Концепції/ програми / плани щодо промислового розвитку (як показали результати проведеного аналізу в п.п.2.1 роботи), перший рік воєнного стану став часом формування в уряді об’єднаного бачення щодо ролі банків державного сектору у забезпеченні фінансового каналу підтримки вітчизняних промислових підприємств різних напрямів діяльності. Зокрема, в Розпорядженні КМУ від

07.05.2022 р. №356- р «Про схвалення основних (стратегічних) напрямів діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки» визначаються такі ключові пріоритети фінансування банками державного сектору (але не виключно) [35]:

- суб'єкти підприємницької діяльності, які постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України;
- аграрний сектор економіки, в тому числі суміжні галузі, які забезпечують функціонування сільськогосподарських підприємств;
- підприємства (об'єкти) критичної інфраструктури;
- харчова промисловість, продуктовий рітейл, суміжні галузі;
- інфраструктурні проєкти щодо відновлення/розвитку інфраструктури;
- транспортно-логістична інфраструктура;
- релокація підприємств із зони активних бойових дій;
- виробничі потужності для імпортозаміщення продукції, що імпортувалась з росії та / або білорусі.

Концентрація зусиль банків державного сектору за розпорядженням уряду з огляду на сучасні реалії є важливим стратегічним, але передбачуваним кроком, позаяк сьогодні банки державного сектору контролюють ситуацію у банківському секторі (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Ключові показники діяльності банків державного сектору за роками

Ключові показники діяльності	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.12.2023
Власний капітал банків (млрд. грн.)	199,92	209,45	255,51	215,84	337,41
Власний капітал банків державного сектору (млрд. грн.)	91,50	93,89	112,56	88,89	164,08
Частка власного капіталу банків державного сектору, %	*45,77*	*44,83*	*44,05*	*41,19*	*48,63*
Чисті активи банків (млрд. грн.)	1 493,29	1 822,84	2 053,23	2 351,67	2 748,81

Чисті активи банків державного сектору (млрд. грн.)	818,35	951,66	951,63	1 175,680	1 472,55
Частка чистих активів банків державного сектору, %	*54,80*	*52,21*	*46,35*	*49,99*	*53,57*
Зобов`язання банків (млрд. грн.)	1 293,37	1 613,38	1 797,71	2 135,83	2 411,40
Зобов`язання банків державного сектору (млрд. грн.)	733,52	864,764	846,940	1 098,78	1 308,471
Частка зобов`язань банків державного сектору, %	*56,71*	*53,60*	*47,11*	*51,45*	*54,26*
Резерви банків (млрд. грн.)	*488,29*	*383,07*	*305, 09*	*365,11*	*358,95*
Резерви банків державного сектору (млрд. грн.)	*371,75*	*273,95*	*213,61*	*250,74*	*270,06*
Частка сформованих резервів банками державного сектору, %	*76,13*	*71,51*	*70,02*	*68,68*	*75,24*
Прибуток/збиток банків (млрд. грн.)	58,35	39,72	77,37	21,92	130,55
Прибуток/збиток банків державного сектору (млрд. грн.)	34,23	21,88	42,60	19,25	80,27
Частка прибутку/збитку банків державного сектору, %	*58,66*	*55,10*	*55,06*	*87,85*	*61,49*

У результаті аналізу даних табл. 2.5 можна констатувати, що упродовж 2019-2023 рр., державні банки переважали у банківському секторі за рівнем присутності: частка власного капіталу банків державного сектору у загальному обсязі власного капіталу банків, в середньому, склала 44,89% (абсолютне збільшення власного капіталу банків державного сектору за останній рік склало – 75,19 млрд. грн.); частка чистих активів банків державного сектору у загальному обсязі чистих активів банків, в середньому, склала 51,38% (абсолютне збільшення чистих активів банків державного сектору за останній рік склало – 296,87 млрд. грн.); частка зобов'язань банків державного сектору у загальному обсязі зобов'язань банків, в середньому, склала 52,63% (абсолютне збільшення зобов'язань банків державного сектору за останній рік склало –

209,688 млрд. грн.); частка сформованого резерву банками державного сектору в загальному обсязі резервів банків склала, в середньому, 72,31% (абсолютне збільшення резервів банків державного сектору за останній рік склало – 19,31 млрд. грн., при цьому загальний обсяг сформованих резервів по системі зменшився на 6,16 млрд. грн.); частка прибутку банків державного сектору у загальному обсязі прибутків банків, в середньому, склала 63,63% (абсолютнезбільшення прибутку банків державного сектору за останній рік склало – 61,01 млрд. грн., при цьому рекордним роком за рівнем прибутковості банків державного сектору став саме 2023 рік (перевищуючи довоєнні показники) – прибуток банків державного сектору склав 80,27 млрд. грн., банків загалом – 130,55 млрд. грн.). Водночас, найвищий рівень прибутку за 2023 рік продемострував АТ КБ «Приватбанк» (67,83% від загального прибутку усіх банків державного сектору).

За результатами дослідження, необхідно акцентувати, що група банків державного сектору має свою специфіку формування. Так, під впливом сучасних викликів поряд із банками із постійною державною участю (АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк») з'являються банки, які набули статусу державного шляхом капіталізації / докапіталізації державою (ПАТ АБ «Укргазбанк») та націоналізації (АТ КБ «Приватбанк», АТ «Сенс Банк»). Сьогодні уряд працює над розробленням планів щодо приватизації окремих державних банків, зокрема АТ «Сенс Банк», АТ КБ «Приватбанк» та ПАТ АБ «Укргазбанк». Банки державного сектору в Україні є системно-важливими, а їхня кредитна діяльність, в тому числі, промислове кредитування, є вагомим чинником впливу на розвиток економіки України. Так, аналіз основних показників кредитування промислових підприємств банками із державним капіталом за період 2019-2023 рр. дає підстави зробити висновок про суттєвий внесок банків державного сектору у розвиток цього сегменту кредитування: особливо – у 2023 р., коли частка державних промислових кредитів у загальному обсязі промислових кредитів збільшилась до 61,47%. Збільшення присутності банків державного сектору на ринку банківського промислового кредитування в

значній мірі пояснюється сучасною політикою уряду щодо підтримки промислового сектору. Основні показники кредитування промислових підприємств банками державного сектору за період 2019-2022 рр. узагальнено у додатку Д.

Роль банків державного сектору у фінансовій підтримці розвитку промислових підприємств доцільно проаналізувати за допомогою такого показника як частка промислових кредитів, наданих банками державного сектору у валовій доданій вартості промислового сектору, в тому числі в розрізі банків державного сектору (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз показників промислового кредитування в розрізі банків державного сектору за роками

Показники / Рік	2020	2021	2022	2023
ВДВ промислового сектору, млрд. грн.	898,06	878,17	1 262,07	998,95
ПКП банків державного сектору, млрд. грн., у т. ч.:	151,74	145,61	104,87	123,62
АТ «Ощадбанк»	45,36	47,89	26,32	31,87
АТ «Укрексімбанк»	71,14	62,96	44,63	51,46
ПАТ АБ «Укргазбанк»	20,42	23,11	22,28	27,99
АТ КБ «Приватбанк»	14,83	11,65	11,64	12,31
Частка банків державного сектору у ВДВ промислового сектору, %, у т.ч.:	*16,90*	*16,58*	*8,31*	*12,38*
Частка ПКП АТ «Ощадбанк», %	5,05	5,45	2,09	3,19
Частка ПКП АТ «Укрексімбанк», %	7,92	7,17	3,54	5,15
Частка ПКП ПАТ АБ «Укргазбанк», %	2,27	2,63	1,77	2,80
Частка ПКП АТ КБ «Приватбанк», %	1,65	1,33	0,92	1,23
Частка непрацюючих промислових кредитів у ПКП банків державного сектору, %, у т.ч.:	*50,14*	*51,17*	*23,16*	*40,06*
Частка непрацюючих пром. кредитів АТ «Ощадбанк», %	49,18	53,42	14,12	41,89
Частка непрацюючих пром. кредитів АТ «Укрексімбанк», %	54,39	58,26	22,69	35,45
Частка непрацюючих пром. кредитів ПАТ АБ «Укргазбанк», %	10,23	10,79	6,90	29,99
Частка непрацюючих пром. кредитів АТ КБ «Приватбанк», %	87,66	83,63	76,55	77,50

За результатами аналізу даних табл. 2.6 можна зробити висновок

стосовно реального впливу банків державного сектору на розвиток промислового сектору. Так, якщо у загальному обсязі промислового кредитування частка банків державного сектору є суттєвою (в середньому за період 2019-2020 рр. не менш, ніж 50%), то цей показник у ВДВ промисловості є в рази нижчим (в середньому за період 2020-2023 рр. – 13,54%, при цьому частка промислових кредитів усіх банків у ВДВ промисловості – 25,81%).

Важливо акцентувати увагу, що внесок окремого банку із державним капіталом у ВДВ промисловості суттєво різниться: на першому місці АТ «Укрексімбанк» (в середньому – 5,94%), далі – АТ «Ощадбанк» (в середньому – 3,95%), ПАТ АБ «Укргазбанк» (в середньому – 2,37%) та АТ КБ «Приватбанк» (в середньому – 1,28%).

Проаналізуємо значення промислового кредитування банками державного сектору для розвитку економіки України за допомогою оцінки кореляційних зв'язків між обсягом промислового кредитного портфеля (ПКП) банків із державним капіталом, обсягом ВДВ промислового сектору (рис. 2.5) та ВВП України (рис. 2.6) у 2020-2023 рр.

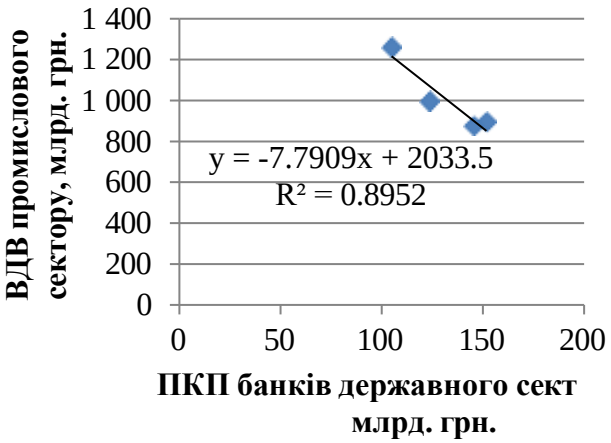

Рис. 2.5. Графічне представлення взаємозалежності між ПКП банків державного сектору та ВДВ промисловості в Україні, 2020-2023 рр.

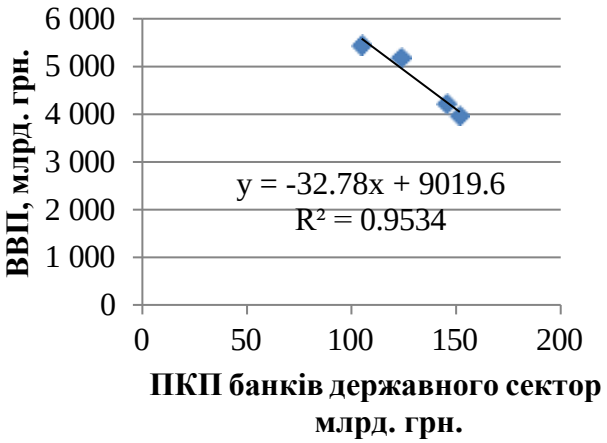

Рис. 2.6. Графічне представлення взаємозалежності між ПКП банків державного сектору та ВВП в Україні, 2020-2023 рр.

Так, дані рис. 2.5-2.6 дають підстави зробити висновок про обернений сильний зв’язок між промисловим кредитуванням банками державного сектору й такими абсолютними показниками економічного розвитку як обсяг ВДВ промисловості та обсяг ВВП в останні роки. Оскільки часовий ряд є коротким (4 роки), для цих показників обчислено також коефіцієнти кореляції Фехнера, які підтверджують наявність оберненого сильного зв’язку (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз кореляційних зв’язків між обсягом промислового кредитування банками державного сектору та окремими показниками розвитку економіки України за роками

Коефіцієнт кореляції / Показники	Обсяг ПКП банків державного сектору (млрд. грн.) та ВДВ промисловості (млрд. грн.)	Обсяг ПКП банків державного сектору (млрд. грн.) та ВВП (млрд. грн.)	Оцінка зв’язку
Коефіцієнт кореляції Пірсона	-0,946	-0,976	високий сильний обернений
Коефіцієнт кореляції Фехнера	-0,5	-0,1	високий сильний обернений

Інтерпретуючи результати проведеного аналізу, можна зауважити, що обернений кореляційний зв'язок між двома показниками засвідчує зменшення результативної величини при збільшенні змінної. Тобто, при зменшенні обсягу ПКП банків державного сектору обсяг ВДВ промисловості та обсяг ВВП буде збільшуватися, і навпаки. Подібна нетипова ситуація може мати місце за низки обставин: 1) у разі, коли промислові підприємства використовують банківські кредити здебільшого для фінансування експлуатаційних потреб, які не призводять до збільшення обсягів виробництва; 2) у випадку непродуктивного використання кредитних коштів; 3) при низькій ефективності виробництва.

Такий стан речей підіймає питання стосовно ефективності промислового кредитування окремими банками державного сектору з точки зору засвоєння промисловими підприємствами-позичальниками кредитних коштів. Зауважимо,

що у період до повномасштабної війни та до виконаної роботи банків і НБУ по очищенню активів (2020-2021 рр.) найвищий рівень NPLs мав місце (крім АТ КБ «Приватбанк», рівень NPLs у якого є високим внаслідок кредитів і дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель, далі – окремий КП АТ КБ «Приватбанк») у АТ «Укрексімбанк» (54,39% у 2020 р., 58,26% у 2021 р.) та АТ «Ощадбанк» (49,18 у 2020 р., 53,42% у 2021 р.). Суттєвим є збільшення непрацюючих промислових кредитів за підсумками першого року війни в ПАТ АБ «Укргазбанк» – з 6,90% у 2022 р. до 29,99% у 2023 р.

Наведені дані на рис. 2.7 підтверджують лідерство банків державного сектору у сегменті кредитування промислових підприємств за обсягом, проте демонструють разюче вищий рівень непрацюючих промислових кредитів (40,47%), порівняно із банками з іноземним капіталом (12,64%) та банками з приватним капіталом (22,39%). Можна стверджувати, що проблема якості промислового кредитування банками державного сектору постає гостро та унеможливлює слугування цього виду кредитування для розвитку економіки.

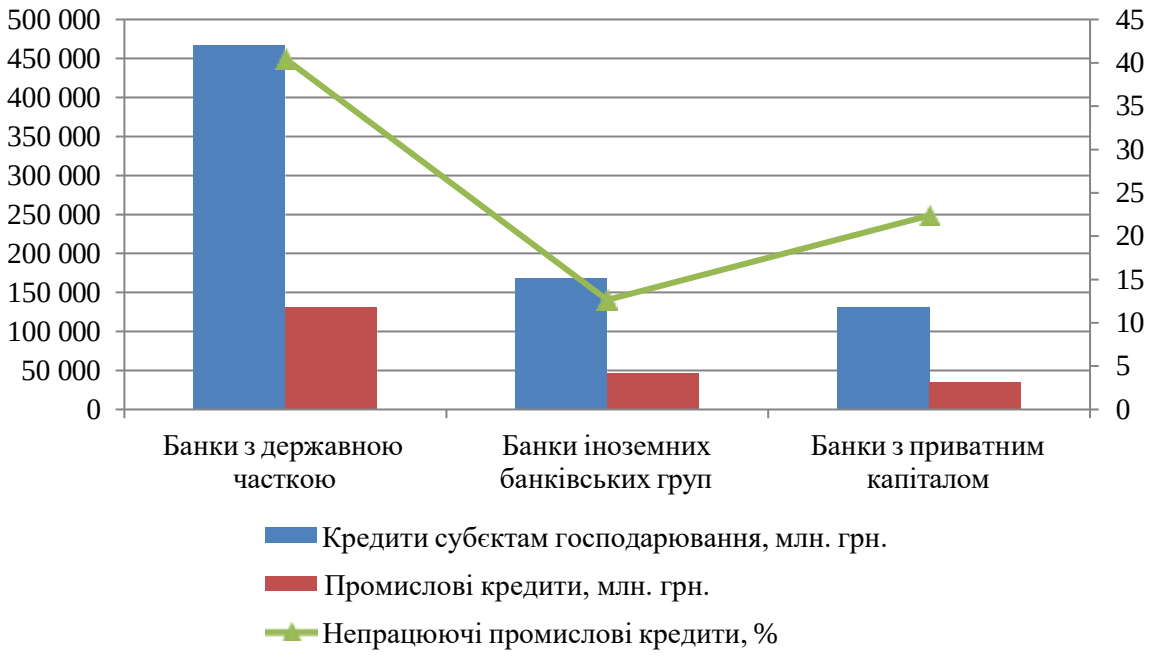

Рис. 2.7. Показники кредитування промислових підприємств банками в Україні станом на 01.11.2024 р.

Отже, питання стосовно потенційної ролі банків державного сектору у процесах повоєнної відбудови вітчизняної промисловості, а разом з цим – сприяння розвитку економіки України, залишається на порядку денному. Основними перешкодами на цьому шляху вбачаються такі: постійно рецедивуючий високий рівень проблемних промислових кредитів, наданих банками державного сектору; висока частка кредитів великих позичальників банків державного сектору; відсутність єдиного прозорого підходу до аналізу і оцінки промислового кредитного портфеля як важливої структуроутворюючої складової загального кредитного портфеля клієнтів; відсутність однозначного позиціонування у банків державного сектору щодо інтеграції засад сталого розвитку у свою діяльність, в тому числі – щодо промислового кредитування тощо.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Пріоритетні засади формування промислового кредитного портфеля банку

В сучасних умовах господарювання банківського кредитування промислових підприємств в Україні характеризується низькою ефективністю, оскільки має не таку тривалу історію як у більшості Європейських країн та США. Понад останні десять років промислові кредити (рис. 3.1), в середньому, складали не менш, ніж третину корпоративного кредитного портфеля банків, при співвідношенні промислових кредитів і промислових депозитів, більш, ніж 270%). При цьому, валютні банківського кредитування промислових підприємств становили близько половини валютного корпоративного кредитного портфеля. Так, в середньому, за період 2014-2023 рр., третина від загального обсягу кредитів промислових підприємств була NPLs. Водночас частка валютних NPLs в загальному обсязі валютних промислових кредитів, в середньому, становила не менш, ніж 40%.

Рис. 3.1. Динаміка окремих показників ефективності банківського кредитування промислових підприємств в Україні за роками, %

Особливо важливим аспектом досліджуваної проблематики є дуже високий рівень промислових NPLs (більше 40% за останній рік) у банків державного сектору, які є лідерами промислового кредитування в Україні.

Зазначимо, що частка банківського кредитування промислових підприємств у ВДВ промислових підприємств України, в середньому, за період 2010-2022 рр. становила 49,73%, та з 2016 р. мала стійку тенденцію до зниження – до 23,06% за підсумками 2022 р. Сьогодні неефективно сформований кредитний портфель провокує появу негативних подій. Наприклад, необґрунтоване нарощення кількості позик, що містять у собі великий ризик, сприяє зниженню обсягів кредитної діяльності, падінню якості позикового портфеля, неповерненню клієнтами позичених коштів у розрізі основної суми й нарахованих відсотків, нарощенню видатків щодо менеджменту таких позик, погіршенню іміджу на ринку, втраті фінансових ресурсів, підвищенню вимог щодо резервування [37].

Важливо також акцентувати, що сьогодні структура кредитного портфеля за пріоритетними цілями кредитування, що виданий суб'єктам підприємництва є ірраціональною: домінантними є кредити, які головним чином видані на поповнення обігових коштів або ж на погашення вже наявних кредитів підприємців, які отримані в інших банківських установах. Очевидно, що така цільова спрямованість кредитного портфеля в секторі підприємництва не може забезпечити ініціювання структурних зрушень в сфері бізнесу, адже, апріорі, поза увагою залишаються проблеми доцільності інноваційної техніко-технологічної модернізації господарських потужностей підприємств, оновлення їх основних фондів, впровадження передових світових практик ведення бізнесу [38].

На основі викладеного, можна констатувати відсутність належним чином розробленого науково-методичного підходу до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку (особливо – у банків державного сектору), який би враховував специфіку кредитування промислових галузей, особливості впливу макроекономічного середовища, засади сталого розвитку

економіки, і забезпечував би досягнення оптимального співвідношення ризику та дохідності. Відповідно, постає завдання розвитку науково-методичного підходу до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку в умовах динамічного макроекономічного середовища, в частині:

- визначення та характеристики етапів формування промислового кредитного портфеля банку;
- виокремлення та характеристики видів промислового кредитного портфеля банку;
- розроблення методики визначення складу і структури ефективного промислового кредитного портфеля банку;
- адаптації та апробації методики макро- стрес-тестування промислового кредитного портфеля банку;
- розвитку методичних підходів щодо розроблення клієнто-орієнтованої моделі кредитування промислового кредитного портфеля банку як важливої складової процесу формування ефективного промислового кредитного портфеля банку;
- оцінювання відповідності сформованого промислового кредитного портфеля банку кредитній політиці банку.

Для більш глибокого сприйняття процесу розгляду науково- методичного підходу до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку розглянемо структурно-логічну схему подану на рис.3.2.

Важливо також врахувати, що формування ефективного промислового кредитного портфеля банку, передусім, вимагає чіткої регламентації та етапізації. Представимо цей процес як логічну послідовність із восьми етапів у табл. 3.1.

Однією із ключових передумов формування ефективного промислового кредитного портфеля банку вважаємо зважений вибір виду промислового кредитного портфеля банку. Враховуючи встановлені банком цілі, обраний вид кредитної політики банку, сучасне бачення стосовно важливості імплементації принципів сталого розвитку в усі сфери економіки, пропонуємо розрізняти такі

	МЕТА	ЗАВДАННЯ	РЕЗУЛЬТАТИ
	Удосконалення процесу прийняття рішень банками щодо кредитування промислових підприємств, що передбачає: підвищення дохідності та ліквідності, зменшення рівня ризику; врахування засад сталого розвитку; врахування впливу макроекономічного середовища		
1	Чітка регламентація та розкриття змісту необхідних для формування ефективного промислового кредитного портфеля банку дій в логічній послідовності	- Визначити етапи формування промислового кредитного портфеля банку; - охарактеризувати мету та завдання, які необхідно виконати на кожному із етапів; - охарактеризувати методики, які можуть бути використані на відповідних етапах.	Чітка регламентація та етапізація процесу формування промислового кредитного портфеля уможливлює: оптимізувати процес формування кредитного портфеля, мінімізувати ризики, забезпечити дотримання регуляторних вимог, покращити внутрішній контроль та аудит та ін.
2	Конкретизація видів промислового кредитного портфеля банку та змістовний видовий аналіз на предмет доцільності формування залежно від умов внутрішнього та зовнішнього середовища банку	- Визначити види промислового кредитного портфеля; - охарактеризувати особливості кожного виду портфеля; - розкрити доцільність формування кожного виду портфеля в залежності від внутрішніх та зовнішніх умов; - висвітлити методику визначення виду промислового кредитного портфеля; - доповнити різновиди промислового кредитного портфеля з урахуванням засад сталого розвитку.	Конкретизація видів промислового кредитного портфеля банку сприяє більш точному налаштуванню кредитних продуктів і послуг, які надаються промисловим підприємствам, та відповідно – підвищенню рівня ефективності кредитування та конкурентоспроможності банку на ринку.
3	Розвиток методики визначення складу та структури ефективного промислового кредитного портфеля банку, в тому числі – з урахуванням засад сталого розвитку	- Визначити структуроутворюючі ознаки промислового кредитного портфеля банку; - визначити показники оцінки якості складу та структури промислового кредитного портфеля банку; - визначити особливості врахування засад сталого розвитку при формуванні складу та структури промислового кредитного портфеля	Методика визначення складу та структури ефективного промислового кредитного портфеля банку, з урахуванням засад сталого розвитку уможливлює сформувати ефективний конкурентоспроможний кредитний портфель, що враховує особливості сучасної концепції сталого розвитку
4	Адаптація та апробація методики макроекономічного стрес-тестування промислового кредитного портфеля банку	- Виокремити оптимальну економіко-математичну модель макро- стрес-тестування промислового кредитного портфеля банку; описати методику використання макро- стрес-тестування промислового кредитного портфеля банку; апробувати дану методику для промислового кредитного портфеля банків.	Як складова моніторингу промислового кредитного портфеля банку, макро- стрес тестування промислового кредитного портфеля забезпечує джерело важливого інформаційно-аналітичного ресурсу стосовно впливу окремих макроекономічних показників на його якість та стійкість
5	Розвиток клієнт-орієнтованої моделі у контексті розвитку сталих ділових відносин банку та промислового підприємства-позичальника	- Обгрунтувати доцільність застосування клієнто-орієнтованої моделі при кредитуванні промислових підприємств; - виокремити принципи клієнто-орієнтованої моделі при банківському кредитуванні промислових підприємств; розробити структурно-логічну схему реалізації клієнто-орієнтованої моделі при кредитування промислових підприємств.	Клієнто-орієнтована модель банківського кредитування промислових підприємств на етапі формування промислового кредитного портфеля уможливлює забезпечити: задоволеність і лояльність клієнтів; вищий рівень конкурентоспроможності банку на ринку; підвищення ефективності кредитування; збільшення обсягів кредитування.
6	Адаптація методики аналізу відповідності промислового кредитного портфеля банку цілям стратегії та кредитної політики банку	- Обгрунтувати доцільність аналізу відповідності сформованого промислового кредитного портфеля кредитній політиці банку; описати методику аналізу відповідності сформованого промислового кредитного портфеля кредитній політиці банку	Методика аналізу відповідності сформованого промислового кредитного портфеля кредитній політиці є важливим інструментом, який уможливлює оцінити якість формування його структури та проаналізувати відповідність цілям кредитної політики

Рис. 3.2. Структурування процесу розроблення науково-методичного підходу до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку [39].

.

Таблиця 3.1

Етапізація формування ефективного ПКПБ

№п/п	Назва етапу	Стисла характеристика
1	Встановлення цілей	Перший етап формування ефективного ПКПБ передбачає визначення стратегії формування ПКПБ, що передбачає встановлення цілей, визначення обсягів та лімітів кредитування промислових підприємств для різних галузей промисловості, критеріїв та умов розгляду заявок на кредитування промислових-підприємств-позичальників. Стратегія формування ПКПБ узгоджується з загальною кредитною політикою банку.
2	Аналіз ринку	Другий етап формування ефективного ПКПБ передбачає детальний аналіз сучасного стану розвитку промислових підприємств, їх фінансового здоров'я, в тому числі, за різними галузями промисловості з метою розуміння динаміки та тенденцій.
3	Продукти та послуги	Третій етап формування ефективного ПКПБ передбачає розробку лінійки кредитних продуктів та послуг для промислових підприємств, зокрема з врахуванням специфіки діяльності окремих галузей промисловості, а також кредитних продуктів для промислових підприємств, які провадять свою діяльність на засадах сталого розвитку.
4	Кредитоспро-можність	Четвертий етап формування ефективного ПКПБ передбачає: оцінку фінансового стану промислового-підприємства-позичальника; аналіз кредитного / інвестиційного проєкту; оцінку фінансового стану майнових і фінансових поручителів; оцінку якості та достатності застави за кредитною операцією тощо.
5	Параметри кредитної операції	П'ятий етап формування ефективного ПКПБ передбачає визначення основних параметрів кредитної операції, які будуть враховані у кредитному договорі (вид кредиту, цільове спрямування, обсяг кредитування, розмір процентної ставки, строки кредитування, графік зменшення ліміту кредитування, графік погашення заборгованості та кінцева дата погашення кредиту, вид та вартість застави, наявність чи відсутність фінансового поручительства тощо).
6	Моніторинг	Шостий етап формування ефективного ПКПБ передбачає систематичний моніторинг за якістю сформованого ПКПБ (моніторинг фінансового стану позичальника, поручителів; перевірка цільового використання кредитних коштів; перевірка наявності та стану застави тощо) , а також – з метою перевірки на стійкість до проявів зовнішнього середовища – макро- стрес-тестування ПКПБ.
7	Сталі ділові стосунки	Сьомий етап формування ефективного ПКПБ передбачає розвиток ділових стосунків з промисловими-підприємствами-позичальниками банку з метою встановлення довгострокових позитивних ділових зв'язків і перспектив збільшення обсягу кредитного портфеля.
8	Відповідність цілям	Восьмий етап формування ефективного ПКПБ передбачає аналіз відповідності сформованого ПКПБ цілям стратегії та кредитної політики банку, а у разі встановлення невідповідності – має місце корекція та адаптація стратегії відповідно до економічної ситуації та ринкових умов.

види промислового кредитного портфеля банку:

Однією із ключових передумов формування ефективного промислового кредитного портфеля банку вважаємо зважений вибір виду промислового кредитного портфеля банку. Враховуючи встановлені банком цілі, обраний вид кредитної політики банку, сучасне бачення стосовно важливості імплементації принципів сталого розвитку в усі сфери економіки, пропонуємо розрізняти такі види промислового кредитного портфеля банку:

- консервативний промисловий кредитний портфель банку;
- агресивний промисловий кредитний портфель банку;
- помірний промисловий кредитний портфель банку;
- промисловий кредитний портфель банку на засадах сталого розвитку.

Формування ефективного консервативного промислового кредитного портфеля банку передбачає максимальне зниження рівня ризику за кредитними операціями з підприємствами промисловості, але водночас – готовність банку до ймовірного зниження дохідності промислового кредитного портфеля банку. Шляхи формування ефективного консервативного промислового кредитного портфеля банку такі: надання кредитів із високим рівнем безпеки (у переважній більшості, короткострокових, у меншому обсязі, кредитів під заставу депозитів тощо); обмеження кредитних умов (зокрема, шляхом підвищення процентних ставок за кредитними операціями, заборони валютного кредитування); акцентування уваги на якості кредитної угоди (зокрема, на ідеальній діловій репутації та фінансовому стані позичальника, майнових та фінансових поручителів, достатності та якості застави, якості кредитного проєкту); реалізація жорстких процедур ліквідації простроченої заборгованості позичальника тощо. Зважаючи на це, пропонуємо формувати консервативний промисловий кредитний портфель банку у таких випадках / умовах:

- суттєвих коливань макроекономічних показників, прогнозування та реалізації макроекономічних шоків (зокрема, внаслідок реалізації геополітичних і воєнних конфліктів; розгортання пандемії у країні та світі). За

таких обставин ризики кредитування промислових підприємств можуть сягати свого максимального рівня (передусім, ризики фізичного знищення промислового підприємства-позичальника та його кредитованого / інвестиційного проєкту; ризик фізичного знищення заставного майна; ризик падіння ринкової вартості заставного майна; ризик виникнення банківської паніки, та як насідок – ризик ліквідності банку та ін.);

- економічної невизначеності, макроекономічної нестабільності. За таких обставин збільшується ризик формування NPLs, підвищується частка збиткових промислових підприємств, має місце стрибкоподібне підвищення валютних курсів тощо;
- погіршення якості промислового кредитного портфеля банку. За таких обставин, має сенс суттєва мінімізація ризиків, націленість на зменшення NPLs, націленість на підвищення ліквідності банку;
- посилення регуляторних вимог наглядових органів до банків;
- необхідності збереження ділової репутації банку, відновлення довіри населення до банку тощо [40].

На наш погляд, формування ефективного агресивного промислового кредитного портфеля банку є раціональним за умови сприятливого ринкового та макроекономічного середовища, оскільки агресивна кредитна політика банку означає його готовність до маневрування високим рівнем ризику. Акцентуємо увагу на той факт, що формування агресивного промислового кредитного портфеля банку передбачає: прийняття банком високого рівня ризику; надання кредитів на пом’якшених умовах (зниження процентних ставок, збільшення строків кредитування, підвищення лімітів кредитування, встановлення мінімальних вимог до якості заставного майна або допущення його відсутності); пролонгація кредитів із випадками прострочення кредитної заборгованості або процентів за користування кредитними коштами та ін.

При цьому на сучасному етапі розвитку економіки країни, пропонуємо формувати агресивний промислового кредитного портфеля банку у таких випадках / умовах:

- економічної стабільності та стійкого економічного зростання. Як відомо, в умовах економічного піднесення ризики формування NPLs зменшуються, а потреба у додатковому фінансуванні розвитку промисловості збільшується (зокрема, на розширення виробництва, модернізацію, впровадження інновацій, реалізацію нових проєктів тощо);
- загострення банківської конкуренції, появи на ринку потужних банків з іноземним капіталом. У такому випадку, має сенс активізація банківського кредитування промисловості з метою встановлення сталих довгострокових ділових стосунків;
- розширення кредитно-інвестиційної ресурсної бази банку;
- запровадження нових кредитних продуктів для промислових підприємств та ін.

На практиці, формування помірного промислового кредитного портфеля банку передбачає збалансування консервативного та агресивного підходів до кредитування. Формування ефективного помірного промислового кредитного портфеля банку передбачає: надання кредитів на більш гнучких умовах (зокрема, більш помірні процентні ставки за кредитами; нижчі вимоги до заставного майна, відсутність застави); надання кредитів різного рівня ризику, але з дотриманням середнього рівня ризику кредитного портфеля. Ефективний помірний ПКПБ в залежності від ринкових умов та динаміки макроекономічного середовища передбачає легку адаптацію або повну зміну стратегії в сегменті кредитування.
Пропонуємо формувати помірний промисловий кредитний портфель банку у разі необхідності:

- збалансувати рівень ризику та дохідності кредитних операції з промисловими підприємствами;
- збереження фінансової стійкості, надійності банку;
- диверсифікації клієнтської бази, поєднання відмінних стратегій розміщення активів;
- адаптації до динамічних умов макроекономічного середовища та ін.

Зазначимо, що формування промислового кредитного портфеля банку на

засадах сталого розвитку передбачає високий рівень соціально-екологічної відповідальності банку, наявність етичного кодексу, раціональне кредитування промислових підприємств, зважене на економічний, соціальний та екологічний контекст впливу на суспільство та стан навколишнього середовища. Формування промислового кредитного портфеля банку на засадах сталого розвитку передбачає: надання кредитів промисловим підприємствам, які дотримуються стандартів соціальної та екологічної відповідальності; врахування екологічних і соціальних ризиків при оцінці кредитного / інвестиційного проєкту промислового підприємства-позичальника; врахування суспільної думки щодо кредитування окремих проєктів промислових підприємств, які можуть вплинути на стан навколишнього середовища та життя суспільства; відкритість банку щодо реалізованих проєктів промислових підприємств з урахуванням засад сталого розвитку та ін. [41].

Отже, з урахуванням сучасних реалій розвитку вітчизняного промислового сектору, а також того, що соціально-екологічна та етична складова відповідальності промислових підприємств в Україні є слаборегульованою і слаборозвиненою, вважаємо за доцільне спрямувати увагу банків на формування симбіозу поміркованого промислового кредитного портфеля банку та портфеля на засадах сталого розвитку. Таке бачення пов’язане із необхідністю дотримання сучасними банками оптимального співвідношення ризику-дохідності кредитних операцій з промисловими підприємствами, з одного боку, а з іншого – слідування сучасному баченню стосовно важливості імплементації принципів сталого розвитку в усі сфери економіки.

Разом з тим, зважаючи на те, що промисловий кредитний портфель банку є частиною загального кредитного портфеля банку, можна оцінити рівень кредитної активності банку у сегменті промислового кредитування за допомогою такої формули:

$$\text{ПКПБ}_{\text{вид}} = \frac{\text{ПКПБ}}{\text{Активи}_{\text{роб}} \times \frac{\text{пкпб}}{\text{КПБ}}} \times 100\,, \qquad (3.1)$$

де: $ПКПБ_{вид}$ – оцінка виду ПКПБ (у %); ПКПБ – загальний обсяг ПКПБ (у грошовому виразі); $Активи_{роб}$ – робочі активи банку (у грошовому виразі); $\frac{ПКПБ}{КПБ}$ – частка ПКПБ у загальному кредитному портфелі банку (КПБ) (у грошовому виразі).

Важливим завданням у формуванні ефективного промислового кредитного портфеля банку є визначення його складу та структури. Структуроутворюючими ознаками формування ПКПБ є такі: галузь промисловості; строк користування кредитними коштами; валюта кредитування; рівень ризику за кредитною операцією; цільове спрямування кредитних коштів; вид кредиту; форма надання кредиту; кредитний продукт/послуга; розмір промислового підприємства; форма власності промислового підприємства; належність промислового підприємства (його проєкту) до стратегічно-важливих; масштаб економічного впливу промислового підприємства (його проєкту); відповідність цілям сталого розвитку тощо.

Ключовою структуроутворюючою ознакою промислового кредитного портфеля банку є галузь промисловості до якої відноситься промислове підприємство-позичальник банку. Для виконання цього завдання пропонуємо враховувати такі показники:

1. Частка галузі у валовій доданій вартості промисловості (у %). Обчислення цього показника дає розуміння щодо важливості окремої галузі промисловості для розвитку економіки, її внеску у валову додану вартість, у створення сировини, матеріалів або компонентів для інших галузей промисловості тощо. Так, якщо частка окремої галузі у валовій доданій вартості є значною, це свідчить про залежність економіки від даної галузі. У випадку, коли цей показник є невеликим, це свідчить про диверсифікацію господарства, що зменшує економічні ризики, пов’язані із домінуванням однієї галузі. Розгляд цього показника в динаміці дає змогу оцінити загальний тренд

розвитку окремої галузі. Пропонуємо обчислювати частку окремої галузі промисловості у валовій доданій вартості промисловості на рівні всієї економіки за такою формулою:

$$\text{ЧГ}_k = \frac{\text{ВДВ}_k}{\text{ВДВ}_{\text{пр}}} \times 100, \qquad (3.2)$$

де: ЧГ_k – частка k-ої промислової галузі у валовій доданій вартості (у %); ВДВ_k – валова додана вартість k-ої промислової галузі (у грошовому виразі); $\text{ВДВ}_{\text{пр}}$– сумарна валова додана вартість всіх галузей промислового сектору (у грошовому виразі).

На рівні регіону (області) пропонуємо обчислювати частку окремої галузі промисловості у валовій доданій вартості промисловості за такою формулою:

$$\text{ЧГ_рег}_{kr} = \frac{\text{ВДВ_рег}_{kr}}{\text{ВДВ_рег}_{\text{пр}r}} \times 100, \qquad (3.3)$$

де: ЧГ_рег_{kr} – частка k-ої промислової галузі у валовій доданій вартості регіону r (у %); ВДВ_рег_{kr} – валова додана вартість k-ої промислової галузі на рівні регіону r (у грошовому виразі); $\text{ВДВ_рег}_{\text{пр}r}$ – сумарна валова додана вартість всіх галузей промислового сектору на рівні регіону r (у грошовому виразі).

2. Частка збиткових підприємств окремої галузі промисловості у загальній кількості підприємств (у %). Цей показник уможливлює отримати банку інформацію щодо ефективності, прибутковості, витратності та наявності системних проблем у галузі. Важливим є розгляд цього показника в динаміці та оцінка впливу на його значення окремих макроекономічних факторів, що дає змогу отримати уявлення щодо стійкості окремої промислової галузі до стресів і шоків зовнішнього впливу. Пропонуємо обчислювати частку збиткових підприємств окремої галузі промисловості у загальній кількості підприємств за такою формулою:

$$\text{ЧЗП}_k = \frac{\text{ЗП}_k}{\text{ЗП}} \times 100, \qquad (3.4)$$

де: ЧЗП_k – частка збиткових підприємств k -ої промислової галузі у загальній кількості збиткових підприємств (у %); ЗП_k – кількість збиткових

підприємств k -ої промислової галузі (у кількості одиниць); ЗП – загальна кількість збиткових підприємств (у кількості одиниць).

3. Частка NPLs окремої галузі промисловості у загальному обсязі NPLs промислових підприємств (у %). Обчислення цього показника та розгляд його у динаміці надає банку інформацію щодо рівня ризику кредитування окремої галузі промисловості та існування системних проблем у окремій галузі промисловості. Цей показник доцільно обчислювати як на рівні банківського сектору – для системного розуміння ризикованості кредитування промислового підприємства окремої галузі промисловості, так і на рівні окремого банку. Пропонуємо обчислювати частку NPLs окремої галузі промисловості у загальному обсязі NPLs промислових підприємств за такою формулою:

$$\text{ЧНК}_k = \frac{\text{НК}_k}{\text{НКП}} \times 100, \qquad (3.5)$$

де: ЧНК_k – частка NPLs k-ої промислової галузі у загальному обсязі NPLs промислових підприємств (у %); НК_k – обсяг NPLs k-ої промислової галузі (у грошовому виразі); НКП – загальний обсяг NPLs промислових підприємств (у грошовому виразі). Вважаємо за доцільне обчислювати цей показник окремо для валютних кредитів, що надасть інформацію про чутливі до валютних коливань галузі промисловості.

4. Частка депозитів окремої галузі промисловості в загальному обсязі депозитів промислових підприємств (у %). Обчислення цього показника та вивчення його в динаміці надає розуміння щодо рівня фінансової залежності окремої галузі промисловості, фінансового здоров'я галузі, її стабільності та потреби в кредитуванні. Пропонуємо обчислювати частку депозитів окремої галузі промисловості у загальному обсязі депозитів промислових підприємств за такою формулою:

$$\text{ЧДП}_k = \frac{\text{ДП}k}{\text{ДПП}} \times 100, \qquad (3.6)$$

де: ЧДП_k – частка депозитів k-ої промислової галузі у загальному обсязі депозитів промислових підприємств (у %); $\text{ДП}k$ – обсяг депозитів k -ої промислової галузі (у грошовому виразі); ДПП – загальний обсяг депозитів

промислових підприємств (у грошовому виразі). Вважаємо за доцільне обчислювати цей показник окремо для валютних депозитів, що надасть інформацію про фінансове здоров'я промислових підприємств, зокрема підприємств зовнішньоекономічної діяльності [42].

Рис. 3.3. Соціально-відповідальні кредитні продукти банку промисловим підприємствам [42]

Структурно-логічну схему формування ефективного промислового кредитного портфеля банку представлено на у додатку Е.

Підводячи підсумок, зазначимо, що розглянутий науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку уможливлює удосконалити цей процес за рахунок: по-перше, регламентації і етапізації процесу формування ефективного промислового кредитного портфеля банку; по-друге, конкретизації видів ПКПБ, що уможливлює структурувати процес формування складу і структури кредитного портфеля, враховувати сприятливі та несприятливі умови формування відповідного виду ПКПБ тощо.

Підводячи підсумок, зазначимо, що запропонований науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку уможливлює удосконалити цей процес за рахунок: по-перше, регламентації і етапізації процесу формування ефективного промислового кредитного портфеля банку; по-друге, конкретизації видів промислового кредитного портфеля банку, що уможливлює структурувати процес формування складу і структури кредитного портфеля, враховувати сприятливі та несприятливі умови формування відповідного виду промислового кредитного портфеля банку тощо; по-третє, методи визначення складу і структури ефективного промислового кредитного портфеля банку сприяє формуванню ефективного та конкурентоспроможного кредитного портфеля, з урахуванням засад сталого розвитку; по-четверте, запропонована методика оцінки промислового кредитного портфеля банку на стійкість до проявів і шоків макроекономічного середовища дає змогу своєчасно вносити корективи до кредитної політики, приймати відповідні заходи стосовно зменшення ризиків кредитування тощо; по-п’яте, клієнто-орієнтована модель кредитування промислових підприємств уможливлює поліпшити якість за кожною кредитною операцією, розвивати сталі ділові відносини банку з промисловим підприємством-позичальником; по-шосте, методика аналізу відповідності сформованого промислового кредитного портфеля банку у кредитній політиці банку є важливим інструментом, який дає змогу оцінити відповідність портфеля стратегічним цілям банку.

3.2. Удосконалення організаційно-економічного забезпечення активізації банківського кредитування промислових підприємств України

В умовах глобалізації вектор розвитку України як індустріально-розвиненої частини європейського простору на засадах сталого розвитку та стійкості до проявів макроекономічного середовища передбачає постановку цілей розвитку промислового сектору, визначення шляхів та способів їх досягнення, а також візуалізацію очікуваних результатів. Зважаючи на те, що

реалізація, прийнятих до виконання Концепцій промислового розвитку не відповідала очікуваним результатам [30], постає питання стосовно ефективності інституційно-організаційних аспектів забезпечення розвитку вітчизняного промислового сектору. Приймаючи до уваги ту визначну роль банків, яка склалася історично та підтверджується численними свідченнями зарубіжного досвіду, в частині сприяння індустріалізації національної економіки, постає необхідність удосконалити інституційно-організаційні аспекти активізації банківського кредитування промислових підприємств в Україні.

Сьогодні удосконалення інституційно-організаційного середовища банківського кредитування промислових підприємств в частині фінансового інституту потребує актуалізації та верифікації ролі і значення банків як кредитно-фінансового інституту розвитку промислових підприємств. Так, кредитні операції з промисловими підприємствами становлять суттєву частку загального кредитного портфеля банків: у Німеччині – 11,75% (в середньому, за 2008-2022 рр.) [44], в країнах Євросоюзу – 26,87% (в середньому, за 2008-2021 рр.) [45], в США (комерційні та промислові кредити разом) – 21,58% (в середньому, 2008-2021 рр.) [46].

Від типу фінансової системи країни залежить роль і значення банків у забезпеченні промислових підприємств додатковими фінансовими ресурсами. Зокрема, в банкоцентричних фінансових системах це завдання покладається на універсальні та спеціалізовані (промислові банки, банки розвитку).

У Німеччині, фінансова система якої є банкоцентричною, роль та значення банків у сприянні промисловому розвитку є дуже високою. Історично склалося, що завдання забезпечення додатковими фінансовими ресурсами промислових підприємств покладалося на універсальні банки («The Grossbanken»). Проте на сьогоднішній день, структура банків Німеччини є дуже розвиненою: комерційні, «великі», іноземні, регіональні, земельні, ощадні, іпотечні, будівельно-кредитні кооперативи, кредитні кооперативи, а також банки зі спеціальними завданнями, завданнями розвитку і завданнями центральної

підтримки. За підсумками 2022 року розподіл часток кредитування у загальному обсязі кредитного портфеля банків Німеччини за галузевою ознакою промисловості та ознакою різновиду банку мав такий вигляд [44]:

- кредитування підприємств переробних галузей: філії іноземних банків – 21,97%; великі банки – 16,47%; комерційні банки – 13,14%; земельні банки – 10,29%;
- кредитування підприємств гірничодобувної промисловості, постачання електрики, газу та води: банки зі спеціальними завданнями, завданнями розвитку та іншими завданнями центральної підтримки – 17,07%; земельні банки – 13,44%; регіональні банки – 12,67%;
- кредитування будівництва: будівельно-кредитні кооперативи – 33,70%.

Такий підхід до кредитування промислових підприємств забезпечив частку промислових підприємств у валовій доданій вартості Німеччини, в середньому за період 2008-2022 рр. – 30% (у США за той самий період – 23,5%).

Існує думка про перенасиченість банківського сектору Німеччини: в якості аргументів дослідники наводять постійну консолідацію і низьку прибутковість банків. Водночас, як зазначають П. Берр (P. Behr) та Р. Г. Шмідт (R. Schmidt): «тільки меншість усіх німецьких банків, що складає навіть не половину від загального обсягу банківських активів, є приватними і водночас націленими на прибуток; …банки з державною участю мають мандат на підтримку місцевої, регіональної, або як у випадку з KfW-Banking Group, національної економіки». Так, вчені доходять висновку, що саме сконцентрованість банківської системи на сприянні макроекономічному зростанню, є причиною відсутності серйозних банківських криз у Німеччині після Другої світової війни та макроекономічної стабільності [47].

Науковий інтерес становить досвід створення промислового банку. Цікаво, що мета створення промислових банків може варіюватися, а їх функціонування в кожній країні має особливості. Наприклад, у США, фінансова система яких є фондовою (перерозподіл капіталів здійснюється через механізми фондового ринку), важливу роль у розвитку промисловості (по завершенню Громадянської

війни у Нью-Йорку, 1861-1865 рр.) зіграли інвестиційні банки: фінансування будівництва, залізничних шляхів тощо. Механізмом забезпечення додатковими фінансовими ресурсами промислових підприємств був андеррайтинг цінних паперів. З 1920-х рр. мала місце переорієнтація комерційних банків у США, які почали здійснювати кредитні та інвестиційні операції з промисловістю.

З урахуванням викладеного, можна констатувати, що в банкоцентричних економіках, питання щодо фінансового забезпечення індустріального розвитку в значній мірі залежить від банків державного сектору, в тому числі банків розвитку, які слідують цілям промислової стратегії держави.

Щодо вітчизняної фінансової системи, можна впевнено стверджувати, що головними фінансово-кредитними інститутами є саме банки.

Так, дані рис. 3.4 ілюструють те, що саме банки у своїх активах нагромаджують понад 40% обсягу ВВП країни. У 2019-2022 рр., збільшення активів банків та ВВП характеризувалось позитивною тенденцією: в середньому, темп приросту активів банків склав 14,84%, ВВП – 15,65%. У 2023 р., відбулося

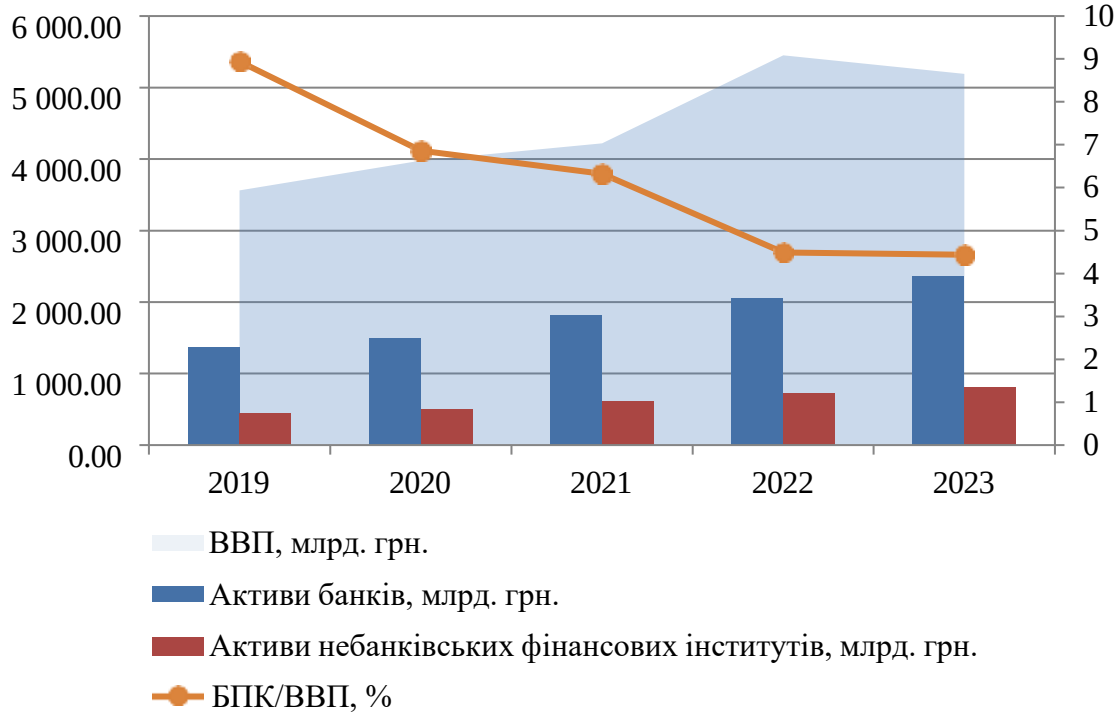

Рис.3.4. Активи банків та небанківських фінансових інститутів, обсяг ВВП та частка промислових кредитів за роками

падіння ВВП – на 259,82 млрд. грн., активи банків продовжували збільшуватися – на 298,46 млрд. грн. Водночас, відношення банківських промислових кредитів до ВВПхарактеризувалось тенденцією до зниження – з 8,94% у 2019 р. до 4,44% у 2023 р.

Важливо також акцентувати, що саме банки державного сектору в Україні займають домінуючі позиції у сегменті промислового кредитування (що було з'ясовано в результаті аналізу проведенного в в.п.2.3 роботи). При цьому, банки державного сектору продемонстрували здатність до об'єднання спільних зусиль у напрямі забезпечення фінансової підтримки пріоритетних промислових об'єктів / підприємств / галузей за відповідної політики уряду, що призвело до суттєвого пожвавлення кредитування промислових підприємств банками із державною часткою. Ця ситуація є природною, адже саме на державні банки у контексті впливу на економічне зростання, як правило, покладаються завдання щодо підтримки розвитку секторів і галузей економіки, територій, специфічних верств та категорій населення [48].

Тривалий час функції банку розвитку фактично виконував Національний банк України, хоча ці функції не передбачені ні Конституцією України, ні Законом України «Про Національний банк України». Інструментом були кредити рефінансування, які зазвичай використовуються для підтримки ліквідності банку при виконанні центральним банком своєї ключової функції кредитора останньої інстанції. Натомість в Україні кредити рефінансування використовувалися не на підтримку ліквідності банків, а на стимулювання кредитної активності [49]. У світлі сучасних реалій дебати стосовно доцільності запровадження банку розвитку в Україні відновились. Створення державного банку розвитку в якості спеціалізованого фінансово-кредитного інституту, через який забезпечувалась би координація фінансових ресурсів, в тому числі донорських, з метою повоєнної відбудови національної економіки, обґрунтовується необхідністю спеціального регулювання та ліцензування. Також мають місце пропозиції щодо перетворення одного із банків державного сектору на банк розвитку за прикладом німецької Кредитної Установи для Відбудови (KfW), що дасть змогу підвищити

ефективність процесу відновлення України та залучити більше фінансування, зокрема й приватного [50].

Водночас, особливий науковий інтерес становить питання відповідності регіонального розподілу банків потребам промислових підприємств як важливої організаційної характеристики розвитку промислового сектору. На основі даних додатку З, можна констатувати, що однозначної закономірності у залежності регіонального розподілу банків та таких показників ефективності банківського кредитування промислових підприємств як частка кредитів промислових підприємств у кредитному портфелі банку за регіонами (%) та частка промислових підприємств у ВДВ регіону (%) – немає.

З метою аналізу характеру впливу регіонального розподілу банків за формою власності на частку промислових підприємств у ВДВ регіону (%), використаємо модель множинної лінійної регресії, де результативна ознака Y – частка промислових підприємств у ВДВ регіону (%) (в середньому за період 2018-2023 рр.), а змінні фактори такі: X1 – частка кредитів промислових підприємств у загальному обсязі кредитного портфеля банків (%) (в середньому за період 2018-2023 рр.), X2 – кількість банків з державним капіталом, X3 – кількість банків з приватним капіталом, X4 – кількість банків з іноземним капіталом. Вихідні дані для побудови множинної лінійної регресії подано у Додатку Ж.

Оцінюючи результати побудованого рівняння множинної лінійної регресії (табл.3.2) важливо зазначити, що дане рівняння є статистично значимим (Критерій Фішера=0,000045<0,05) та з достовірністю 72% описує вплив факторних ознак на результативну ознаку. Проте статистично значимою є лише факторна ознака X3. Отже, у разі зміни кількості банків з приватним капіталом в регіоні (X3) на 1 відділення, відбудеться збільшення частки промисловості у ВДВ цього регіону (Y) на 0,067% із імовірністю в 72%. Враховуючи зазначене, можна дійти висновку про відстуність пріорітету в банків, особливо – банків державного сектору, розвитку промислових підприємств.

Таблиця 3.2

Результати регресійного аналізу

Статистичні характеристики	Параметри регресії				
	Y	X1	X2	X3	X4
Коефіцієнти регресії	-3,554	0,080	0,023	0,066	-0,065
t-статистика	-1,648	1,977	0,801	2,609	-0,988
P-Значення (<0,05)	0,115	0,062	0,432	0,017	0,335
R^2	0,718				
Критерій Фішера	$F_{розрах}$ = 12,14804		$F_{критичне}$ = 0,000045		
	Загальні характеристики				
Кількість спостережень (n)	24				

Відповідно, можна констатувати, що банки в Україні, не зважаючи на свій ресурсний потенціал, аналітичний аппарат та кредитні механізми не є каталізатором розвитку вітчизняного промислового сектору.

Вважаємо, що сьогодні найбільш доцільними способами удосконалення інституційно-організаційного середовища банківського кредитування промислових підприємств в частині фінансового інституту є такі:

- вручення державним банкам мандату на підтримку місцевої, регіональної та національної промисловості шляхом конкретизації їх ролі у Концепції, стратегії, програмі розвитку промислового сектору;
- корекція із метою сприяння виконанню дорученого державою мандату стратегій кредитування промислових підприємств банками державного сектору у таких ключових розрізах: розвиток шляхом кредитування промислових підприємств, які належать до мікро-, малого та середнього бізнесу; розвиток шляхом кредитування промислових підприємств місцевого, регіонального та національного рівня;
- оптимізація концентрації з цією метою регіонального розподілу мережі банків державного сектору.

Елементи інституційно-організаційного механізму активізації банківського кредитування місцевої, регіональної, національної промисловості подано у додатку К.

Приймаючи до уваги диспропорційність у розподілі кредитних ресурсів за галузями економіки та структурний дисбаланс в економіці [49], а також враховуючи отримані результати дослідження щодо регіонального розподілу часток промислових галузей у ВДВ України (%) в середньому за період 2017-2023 рр. та потенціалу банків державного сектору у розвитку промисловості в умовах трансформаційних змін, пропонуємо виокремлювати такі передумови пропорційного розподілу кредитних ресурсів між регіонами з огляду на їхній промисловий потенціал (рис.3.5).

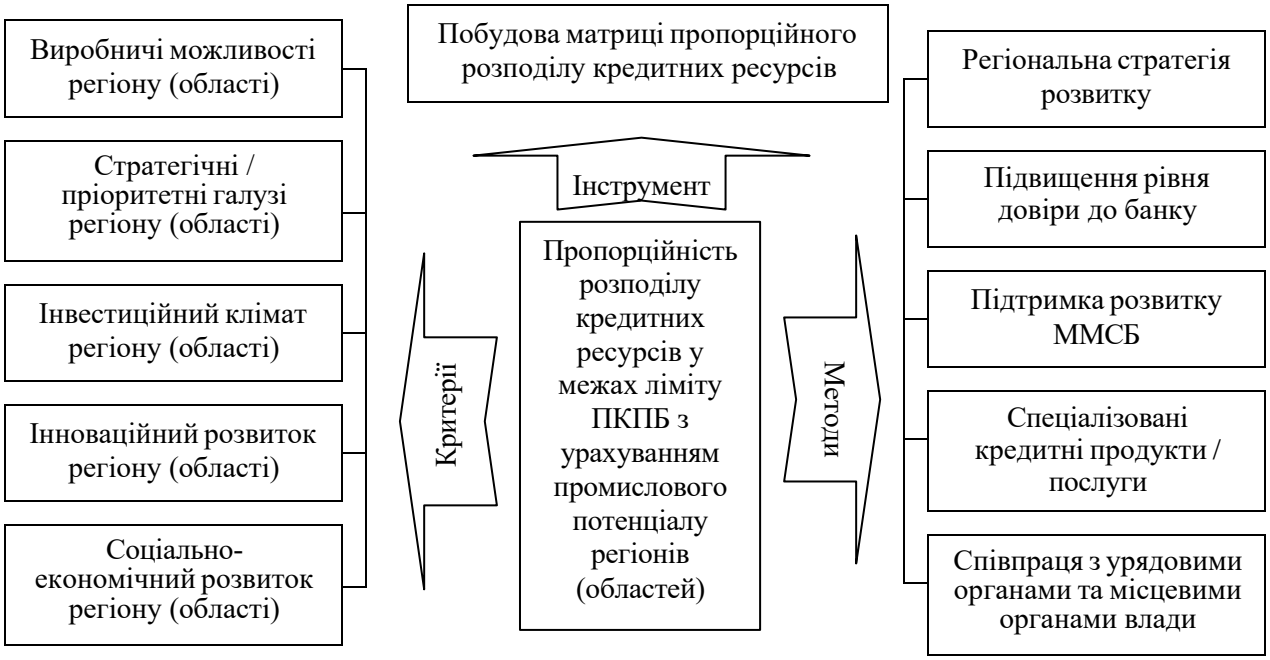

Рис.3.5. Передумови забезпечення пропорційного розподілу кредитних ресурсів банку відповідно до промислового потенціалу регіону (області)

Викладене вище свідчить про необхідність дотримання структурно-логічної схеми організаційно-інституційного середовища активізації банківського кредитування промислових підприємств, яка розглянута у додатку К, що має бути неодмінно врахована при прийнятті рішення про кредитування промислового підприємства.

Вважаємо, що модернізація організаційно-економічного механізму та інструментів підтримки вітчизняних промислових підприємств сприятиме поступальному розвитку ринкових відносин в Україні, спрямованих на соціально-економічне зростання і підвищення рівня життя населення.

Підсумовуючи викладене вище зазначимо, що ефективне інституційно-організаційне середовище відіграє надзвичайно важливу роль в активізації банківського кредитування промислових підприємств. Запропоновані способи удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації банківського кредитування промислових підприємств уможливлять наблизити фазу активного розвитку досліджуваного сегменту кредитування в Україні.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичний аналіз та узагальнення засад банківського кредитування підприємств, зокрема на прикладі промислових, у забезпеченні розвитку економіки, проведено оцінювання впливу банківського кредитування промислових підприємств на розвиток вітчизняної економіки, досліджено науково-практичні рекомендації щодо активізації розвитку цього виду кредитування в Україні.

1. На основі дослідження теоретико-методологічних підходів вчених до тлумачення ланцюга змістоутворювальних понять «кредит» та «банківське кредитування», розкрито сутність банківського кредитування промислових підприємств за допомогою розкриття його економічного змісту за допомогою інституціонального, функціонального та відтворювального наукових підходів.

Інституціональний підхід дав можливість врахувати видову структуру інституційного середовища банківського кредитування промислових підприємств, не лише основних учасників кредитного процесу, але також їх інститути і зв'язки, існування яких в сукупності забезпечують здійснення цього процесу.

Функціональний підхід уможливив встановлення причинно-наслідкових зв'язків між фінансово-економічними функціями банківського кредиту й промислового підприємства, та виокремлення спільних функцій, без яких досягнення цілей банківського кредитування промислових підприємств неможливе.

Відтворювальний підхід дав змогу поглибити розуміння ролі банківського кредитування промислових підприємств у розвитку економіки.

2. Визначено специфічні принципи банківського кредитування промислових підприємств, які є актуальними сучасним тенденціям розвитку світової економіки, зокрема такі: автономності, пріоритетності, дотримання засад сталого розвитку, економічної синергії, інформаційно-цифрової компетенції.

3. Досліджено класифікацію різновидів банківського кредитування

промислових підприємств за рахунок таких специфічних класифікаційних ознак: галузева належність; належність до моделі економіки за «кольором»; дотримання у господарській діяльності засад сталого розвитку; належність до стратегічних галузей; технологічний ступінь розвитку; спеціалізація банку-кредитора; участь в програмах, проєктах державної та / або міжнародної підтримки індустріального розвитку; масштаб соціально-економічного впливу від кредитування.

4. Розглянуто взаємозв'язк банківського кредитування промислових підприємств і розвитку економіки таким чином: виходячи з того, що система загальноекономічних чинників впливу на банківського кредитування промислових підприємств представляє собою певну множину чинників та їх взаємозв'язків, які впливають на головні суб'єкти кредитування (на банк як кредитора та на промислове підприємство як на позичальника), та на об'єкт кредитування (кредитний проєкт), доцільно стверджувати, що переважання позитивних загальноекономічних чинників формує сприятливе для розвитку та активізації банківського кредитування промислових підприємств середовище, а отже, збільшується ефективність цього виду банківського кредитування.

5. З використанням науково-аналітичного інструментарію оцінювання тенденцій розвитку банківського кредитування вітчизняних промислових підприємств шляхом кореляційно-регресійного та графічного аналізу взаємовпливу банківського кредитування промислових підприємств і множини економічних чинників макроекономічного середовища в Україні виявленомособливості цього взаємозв'язку, з'ясовано внесок промислового кредитування у розвиток економіки України в останні роки, обґрунтувано вплив окремих економічних чинників макроекономічного середовища на вектор розвитку банківського кредитування промислових підприємств в Україні. З'ясовано, що найбільший вплив на економічне зростання банківського кредитування промислових підприємств в Україні здійснювався у період 2008-2016 рр., а в подальші роки ефект від промислового кредитування був зворотнім. Своєю чергою, на розвиток банківського кредитування промислових підприємств в Україні в останні роки впливали такі загальноекономічні чинники як частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%) та

відношення державного боргу до ВВП (%). Це підтверджує багатоаспектність проблематики розвитку банківського кредитування промислових підприємств в Україні та чутливість до змін у економічному середовищі. При цьому, однією із ключових проблем є низька якість промислових кредитів.

6. Аргументовано необхідність закріплення державою за банками державного сектору ролі каталізатора розвитку вітчизняної промисловості, що дасть змогу сформувати ефективну політику держави щодо чіткої конкретизації ролі, значення та завдань банків державного сектору у підтримці розвитку вітчизняної промисловості на довгострокову перспективу.

7. Розглянуто науково-методичний підхід до формування ефективного промислового кредитного портфеля банку та імплементації засад сталого розвитку, що дає змогу на мікрорівні закласти в основу банківського промислового кредитування якісні й кількісні характеристики його ефективності.

8. Досліджено науково-методичні засади управління якістю промислового кредитування (на рівні банку, групи банків, системи в цілому) в умовах економічної нестабільності, які можуть бути використані на мікро-, мезо- та макрорівнях управління як банківськими установами, так і наглядовими органами (зокрема, НБУ).

9. Проаналізовано науково-практичні пропозиції щодо удосконалення інституційно-організаційних аспектів активізації промислового кредитування в Україні в частині фінансового інституту, в частині правового інституту та в частині інституту інфраструктури кредитування промисловості.

Проведені дослідження доводять, що розглянуті в роботі практичні висновки щодо удосконалення кредитування підприємств можуть бути використані при формуванні стратегії та кредитної політики підтримки розвитку вітчизняної промисловості, покращення процесів формування та управління якістю промисловим кредитним портфелем, підприємствами промислового сектору економіки – при актуалізації стратегій розвитку бізнесу та перегляду засад співпраці з банками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 Дзюблюк О. В., Махалова О. Л. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах трансформації економіки: монографія. Тернопіль.: Вектор, 2008. 324 с.

2 Гурова К. Д., Шелест О. Л., Колупаєва І. В. Фінанси, гроші та кредит: Навч. пос. Х.: Світ Книг, 2015. 672 с.

3 Крупка М. І., Демчишак Н. Б. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 2. С. 26-37.

4 Дропа Я. Б., Петик М. І., Тесля С. М. Напрями вдосконалення фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 12. DOI: https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-12-9458 (Дата звернення: 20.10.2024)

5 Параниця Н. В. Особливості взаємодії банків і промислових підприємств. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. 2024. № 4(55). С. 89-95 RL:http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/1542/1/688_IR.pdf (Дата звернення: 10.09.2024)

6 Смолінська С. Д., Самченкова І. О. Шляхи покращення здійснення кредитних операцій банками у напрямі підвищення ефективності діяльності підприємств. *Молодий вчений*. 2018. № 10(62). С. 885-888. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/ uploads /2018/10/203.pdf (Дата звернення: 10.09.2024)

7 Дашко І. М. Аналіз сучасного стану розвитку промислової галузі України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2020. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/88.pdf (Дата звернення: 20.10.2024)

8 Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. К.: КНЕУ, 2006. 600 с.

9 Бандурка О. М. Гроші та кредит. Львів : Магнолія 2006, 2014. 368 с.

10 Шишкіна О. Класифікація промислових підприємств у контексті управління

фінансовими ризиками. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2(63). С. 164-175. URL https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/63/ 819.pdf (Дата звернення: 20.10.2024)

11 Коваленко О. В. Підприємництво та його організаційно-правові засади: навчальний посібник. Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 400 с.

12 Сидоренко В. Кредит: сутність, функції та форми прояву. *Світ фінансів*. 2009. № 3(20). С. 24-33. URL:http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25853/1/ (Дата звернення: 20.09.2024)

13 Чернобудова Е. В., Мартинов А. А. Переваги функціонального підходу до управління доходами і витратами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 860-864. URL: http://global-national.in.ua/archive/22-2018/162.pdf (Дата звернення: 20.09.2024)

14 Шишкіна О. Класифікація промислових підприємств у контексті управління фінансовими ризиками. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2(63). С. 164-175. URL: https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/63/819. pdf (Дата звернення: 20.10.2024)

15 Чайковський Я. Класифікація банківських кредитів. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Економіка.* 2015. № 18. С. 136-140. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/6568/1/Класифікація%20банківських%20кредитів.PDF (Дата звернення: 10.09.2024)

16 Яворський Р. Розвиток банківської системи в Україні: *Матеріали досліджень переможців всеукраїнського конкурсу «Економічні реформи в Україні»*. Київ, 2019. 107 с.

17 Андрущак Є. М., Герасименко А. В. Особливості кредитування промислових підприємств державними банками України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 206-224

18 Ванькович Д., Бодаковський В. Фінансове забезпечення регіональної політики України в контексті євроінтеграції. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2019. Вип. 41. С. 50-58.

19 Однорог Д. А. Макроекономічні фактори та ефективність кредитів комерційних банків у Гані. *Науковий журнал «ЛОГОΣ. Мистецтво наукової думки».* 2019. № 3.С. 32-36. URL:https://www.researchgate.net/ publication/308044960_Bank (Дата звернення: 10.05.2024)

20 Смага Л. М., Гнатів О. А. Вплив макроекономічних чинників на кредитну діяльність банків. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми: УАБС НБУ, 2023. Т. 22. С. 246-258

21 Щуревич О. І., Андрущак Є. М. Ефективний банківський нагляд як передумова відновлення стійкого розвитку банківської системи України. *Бізнес Інформ*. 2021. № 9. С. 178–183

22 Тростянська К. М. Ризики кредитної діяльності банку. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2018. № 10. С. 212-217. URL: 4https://eprints.oa.edu.ua /6605 /1/25.pdf (Дата звернення: 20.05.2024)

23 Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/

24 Корнєєв В. В., Терещенко Г. М. Розвиток фінансового сектору України та захист прав інвесторів у контексті інтеграції міжнародних інвестиційних ринків. *Фінанси, облік і аудит*. 2023. Вип. 1(29). С. 122-133

25 Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat. gov.ua

26 Гурова К. Д., Шелест О. Л., Колупаєва І. В. Фінанси, гроші та кредит: Навч. пос. Х.: Світ Книг, 2015. 672 с.

27 Ціль 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура». *Бізнес Дія*. 2021. URL: https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cil- 9-promislovist-innovacii-ta-infrastruktura (Дата звернення: 05.09.2024)

28 Міністерство енергетики України. URL: https://www.mev.gov.ua/ (Дата звернення: 30.09.2024)

29 Економічні наслідки поступової відмови від використання вугілля в Україні до 2030 року / М. Пройс, О. В. Михайленко, І. Сабака, Б. Пробст; за заг. ред. П. Баума та О. Р. Алієвої. К.: 7БЦ, 2021.140 с.

30 Міністерство закордонних справ України. URL: https://mfa.gov.ua/

(Дата звернення: 30.08.2023)

31 Дропа Я. Б., Петик М. І., Мудь І. В. Особливості формування позикових фінансових ресурсів держави в умовах глобалізації. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2023. Вип. 64. С. 124 – 133. URL: http://bses.in.ua/journals/2021/64_2021/22.pdf (Дата звернення: 30.03.2024)

32 Герасименко А. В. Банківське кредитування промислових підприємств: економічна сутність та принципи реалізації. *Вісник Університету банківської справи*. 2021. № 2(41). С. 40-48

33 Економіко-математичне моделювання: Навчальний посібник / За ред. О. Т. Іващука. Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка», 2008. 704 с.

34 Крупка І. М. Доларизація фінансового ринку України: причини, еволюція, наслідки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2021. № 21(49). С. 56–66. URL: https://journals.oa. edu.ua/ Economy/article/download/3227/2956/5846 (Дата звернення: 30.10.2024)

35 Про схвалення основних (стратегічних) напрямів діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 356- р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show (Дата звернення: 20.01.2024)

36 Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт. ULR: https://mof.gov.ua /uk/ (Дата звернення: 30.09.2024)

37 Андрущак Є. М., Дропа Я. Б., Т. О. Остасюк. Аналіз ризику кредитного портфеля банків України в умовах воєнного стану. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2024. № 1. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.35 (Дата звернення: 20.11.2024)

38 Рущишин Н. М., Мульська О. П. Удосконалення механізму банківського кредитування у контексті регулювання фінансово-економічних дисбалансів в Україні. *Світ фінансів*. 2022. № 4(65). С. 168-182. URL: http://sf.wunu.edu.ua /index.php/sf/article/download/1376/1380 (Дата звернення: 05.09.2024)

39 Герасименко А. В. Сучасні особливості банківського кредитування промислових підприємств. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. №2(38). С. 35-42

40 Галайко А. М., Ванькович Д. В. Державна фінансова підтримка підприємств як інструмент активізації розвитку аграрного сектору економіки. *Східна Європа: економіка, бізнес та . управління*. 2018. № 1(12). С. 284 – 288. URL: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Galajko-A.M.-Vankovich- D.V..pdf (Дата звернення: 20.09.2024)

41 Вишивана Б. М. Зарубіжний досвід регулювання кредитної діяльності та можливості її реалізації в Україні. 2017. *Світ фінансів*. Вип. 1(10). С. 75-84.

42 Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. К.: КНЕУ, 2016. 600 с.

43 Глуха Г. Я. Система показників економічного зростання. Академічний огляд. 2023. № 2 (39). С. 5-12. URL: https://ir.duan.edu.ua /server /api/core/bitstreams /f1220b4d-6da2-44f0-9860- 00f75433a5ca/content (Дата звернення: 31.08.2024)

44 Карапетян О. М. Кредитний рейтинг як інструмент впливу на індикатори фінансової стійкості держави. *Наука й економіка*. 2023. № 4(32). Т. 1. С. 75-79. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8127/1/ кредитний %20рейтинг.pdf (Дата звернення: 15.09.2024)

45 Official website of European Central Bank. URL: https://sdw.ecb.europa.eu/ (Дата звернення: 27.10.2024)

46 Official website of Federal Deposit Insurance Corporation (USA). URL: https://www.fdic.gov/ (Дата звернення: 15.10.2024)

47 Behr P., Schmidt R. The German Banking System. 2022. DOI: 10.1057/978-1-137-52144-6_21 (Дата звернення: 27.09.2024)

48 Barna M., Ruschyshyn N. Banking system of the country: elements, functions and potential in ensuring economic growth. *Scientific Horizons*. 2022. № 23(10). P. 54–67. URL: https://doi.org/10.48077/scihor.23(10).2020.54-67 (Дата звернення: 10.09.2024)

49 Корнєєв В. В. Інституційна роль банків розвитку у формуванні кредитних

передумов стабілізації економіки України. *Вісник ТНЕУ*. 2023 № 1. С. 99-109.

50 Охрименко І. Б. Ризики банківського кредитування в Україні: чинники, реалії та напрямки удосконалення управління. *Фінанси, облік і аудит*. 2018. № 2(32). С. 159-176. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2021/34011/faa32 11.pdf? sequence=1 &isAllowed=y (Дата звернення: 20.10.2024).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Компаративний аналіз особливостей банківського кредитування промислових підприємств *[2;16,17]*.

Критерій	Реальний сектор економіки		Сектор надання послуг
	Промислові підприємства	Підприємства сільського господарства (с/г)	Підприємства надання послуг
Роль чинника сезонності/ циклічності виробництва	Залежить від виду діяльності окремого промислового підприємства.	Висока, оскільки с/г підприємства потребують додаткових фінансових ресурсів перед посівним сезоном та збором урожаю.	Присутня в окремих сферах діяльності.
Рівень кваліфікації персоналу	Задовільний на середньому рівні, зважаючи на сучасний рівень технологій виробництва.	Задовільний на середньому та низькому рівнях, зважаючи на специфіку с/г діяльності.	Високий рівень кваліфікації персоналу.
Обсяг витрат на маркетинг	Залежить від розміру та виду діяльності конкретного промислового підприємства.	Незначний або відсутній, що зумовлено особливостями збуту с/г продукції.	Високий, оскільки сфери надання послуг характеризуються високою концентрацією конкуренції.
Потреба в енергозберігаючих технологіях	Присутня, оскільки саме промислові підприємства є одними з найбільших споживачів енергії.	Присутня, адже енергозбереження сприяє мінімізації витрат с/г господарств на різних етапах діяльності.	Присутня, зокрема, з метою скорочення витрат пов’язаних із утриманням та експлуатацією приміщень.
Імплементація засад сталого розвитку	Необхідна, оскільки промислові підприємства відносять до «коричневої», «червоної» економіки, тобто здійснюють суттєвий згубний впив на навколишнє середовище.	Присутня, оскільки с/г підприємства провадять діяльність, яка потребує значної кількості природних ресурсів, а отже, відповідального ставлення до середовища.	Присутня, особливо в частині дотримання принципів забезпечення соціальних та етичних засад сталого розвитку.

Потреба в новітніх технологіях	Присутня, оскільки з розвитком новітніх технологій актуалізується необхідність їх імплементації у різні виробничі процеси (роботизація, тощо).	Присутня, оскільки сфера с/г потребує постійного оновлення, ремонту та модернізації техніки та обладнання.	Присутня, оскільки сфера послуг вимагає постійного поліпшення сервісу клієнтів, що можливо за рахунок впровадження нових програмних продуктів, заснованих на сучасних технологіях.
Рівень потреби в довгостроковому кредитуванні	Здебільшого високий	Середній або низький	Здебільшого низький
Рівень потреби в кредитуванні у великих обсягах	Високий, в залежності від розміру підприємства та масштабу його проєкту.	Високий, особливо для оновлення с/г техніки та / або розбудови інфраструктури с/г підприємства	Середній або низький. Залежить від конкретного підприємства сфери надання послуг.
Вплив кліматичних умов на діяльність підприємства	Присутній, але не визначальний. Варіюється в залежності від конкретної галузі	Присутній в значній мірі, оскільки від кліматичних умов залежить якість врожаю.	Відсутній.

ДОДАТОК Б

Класифікація різновидів банківського кредитування промислових підприємств

Класифікаційна ознака	Різновиди банківського кредитування промисловості
За галузевою належністю промислового підприємства-позичальника	кредити підприємствам добувної промисловості та розроблення кар'єрів
	кредити підприємствам переробної промисловості
	кредити підприємствам постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря
	кредити підприємствам водопостачання, каналізації, поводження з відходами
	кредити будівельним підприємствам
За належністю підприємства-позичальника до моделі економіки за кольором	кредити промисловим підприємствам «коричневої» економіки
	кредити промисловим підприємствам «червоної» економіки
	кредити промисловим підприємствам «золотої» економіки
	кредити промисловим підприємствам «зеленої» економіки
	кредити промисловим підприємствам «блакитної» економіки
За ознакою дотримання промисловим підприємством у господарській діяльності засад сталого розвитку	кредити промисловим підприємствам, які провадять свою господарську діяльність на засадах сталого розвитку
	кредити промисловим підприємствам, які не дотримуються засад сталого розвитку у своїй господарській діяльності
	кредити промисловим підприємствам, які переорієнтацію своє господарської діяльності на засади сталого розвитку
За формою власності промислового підприємства-позичальника	кредити приватним промисловим підприємствам
	кредити державним промисловим підприємствам
	кредити промисловим підприємствам, що діють на основі колективної власності (виробничі кооперативи, споживчі кооперації тощо)
	кредити комунальним промисловим, промислово-виробничим, промислово-комерційним підприємствам
	кредити промисловим підприємствам, заснованих на змішаній формі власності
За місцем реєстрації промислового підприємства-позичальника	кредити, надані промисловим підприємствам-резедентам
	кредити, надані промисловим підприємствам-нерезедентам
За класифікацією залежно від розміру промислового підприємства-позичальника	кредити, надані промисловим мікропідприємствам
	кредити, надані малим промисловим підприємствам
	кредити, надані середнім промисловим підприємствам
	кредити, надані великим промисловим підприємствам

За належністю промислового підприємства-позичальника до стратегічно важливих галузей економіки	кредити, надані стратегічно важливим промисловим підприємствам
	кредити, надані звичайним промисловим підприємствам
За ступенем технологічного розвитку промислового підприємства	кредити, надані низькотехнологічним промисловим підприємствам
	кредити, надані середньотехнологічним промисловим підприємствам
	кредити, надані високотехнологічним промисловим підприємствам, підприємствам смарт-промисловості
За формою власності банку-кредитора	кредити промисловим підприємствам, надані банками державного сектору
	кредити промисловим підприємствам, надані приватними банками (в тому числі, внутрішньо контрольованими та під іноземним контролем)
За спеціалізацією банку-кредитора	кредити промисловим підприємствам, надані комерційними банками
	кредити промисловим підприємствам, надані індустріальними (промисловими) банками
	кредити промисловим підприємствам, надані інвестиційними банками
	кредити промисловим підприємствам, надані іпотечними банками
	кредити промисловим підприємствам, надані банками розвитку
	кредити промисловим підприємствам, надані ощадними банками
	кредити промисловим підприємствам, надані онлайн-банками, необанками (neobanks) та банками-челенджерами (challenger banks)
За кількістю учасників кредитування	кредити промисловим підприємствам, надані одним банком
	консорціумні кредити, надані промисловим підприємствам
	синдикатні кредити, надані промисловим підприємствам
За участю в проєктах, програмах державної та/або міжнародної підтримки	кредити промисловим підприємствам в рамках державних програм підтримки розвитку промисловості
	кредити промисловим підприємствам в рамках міжнародних програм підтримки розвитку промисловості
За належністю до спеціалізованого виду кредитування	проєктне фінансування промислових підприємств
	об’єктне фінансування промислових підприємств
	фінансування спорудження/придбання нерухомого майна промислових підприємств, що генерує дохід
За строком кредитування	до 1 року
	від 1 року до 5 років
	більше 5 років
За валютою кредитування	кредити, надані у національній валюті
	кредити, надані в іноземній валюті
	кредити, надані в цифровій валюті
За цільовим використанням кредитних коштів	кредити промисловим підприємствам на поповнення обігових коштів

	кредити промисловим підприємствам на придбання, оновлення, модернізацію основних засобів
	кредити на реалізацію інвестиційних проєктів промислового підприємства
	кредити на реалізацію інноваційних проєктів промислового підприємства
За формою банківського кредитування	бланковий кредит промисловим підприємствам
	онкольний кредит промисловим підприємствам
	авалювання векселів промислових підприємств
	сезонний кредит промисловому підприємству із щомісячною амортизацією боргу
	інвестиційне кредитування промислових підприємств (лізинг; іпотечний кредит; довгострокові інвестиційні проєкти; андерайтинг; консорціумний кредит)
	послуги факторингу для промислових підприємств
	банківське гарантування для промислових підприємств
	рефінансування промислових підприємств
За методом надання банківського кредиту	кредити, що надаються промисловим підприємствам одноразово в повній сумі
	кредити, що надаються промисловим підприємствам у вигляді кредитної лінії (поновлювальної або не поновлювальної)
За способом забезпечення банківського кредиту	забезпечені кредити промислових підприємств (заставою, порукою, гарантією, страхуванням тощо)
	незабезпечені кредити промислових підприємств (бланкові)
За якістю боргового зобов’язання	працюючі кредити промислових підприємств
	NPLs промислових підприємств
За масштабом економічного впливу	кредити, надані промисловим підприємствам, що впливають на рівні галузі промисловості
	кредити, надані промисловим підприємствам, що впливають на рівні промислового сектору
	кредити, надані промисловим підприємствам, що впливають на рівні економічного регіону
	кредити, надані промисловим підприємствам, що впливають на рівні національної економіки

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Обсяги та динаміка банківського кредитування промислових підприємств в галузевому розрізі за роками

Обсяг, млрд. грн. / Рік	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
B	12,88	11,48	15,73	17,57	20,12	18,00	18,23	7,96	10,87	7,48	12,55	10,12	17,08
C	121,53	124,31	125,88	135,90	183,92	194,29	204,26	203,57	209,39	176,41	167,69	147,01	126,24
D	12,70	18,98	21,48	27,09	28,79	31,40	39,79	52,27	57,67	55,66	66,71	64,39	66,73
E	-	-	-	2,55	2,48	2,46	2,37	2,24	1,10	1,23	0,34	0,46	0,64
F	43,16	44,22	37,05	50,22	55,55	41,90	45,05	42,59	39,26	32,26	19,87	22,64	19,65
Промисловий сектор, разом	*190,27*	*198,99*	*200,14*	*233,33*	*290,86*	*288,05*	*309,68*	*308,62*	*318,30*	*273,04*	*267,17*	*244,62*	*230,33*
Нефінансові корпорації, всього	**500,96**	**575,54**	**605,43**	**691,90**	**778,84**	**787,80**	**822,11**	**829,93**	**859,74**	**744,65**	**724,16**	**752,32**	**754,37**
Динаміка, % / Рік	**2011/ 2010**	**2012/ 2011**	**2013/ 2012**	**2014/ 2013**	**2015/ 2014**	**2016/ 2015**	**2017/ 2016**	**2018/ 2017**	**2019/ 2018**	**2020/ 2019**	**2021/ 2020**	**2022/ 2021**	**2023/ 2022**
B	34,10	-10,87	36,95	11,73	14,50	-10,51	1,23	-56,35	36,63	-31,23	67,90	-19,38	68,75
C	15,79	2,29	1,26	7,96	35,33	5,64	5,13	-0,34	2,86	-15,75	-4,95	-12,33	-14,13
D	36,98	49,39	13,21	26,11	6,27	9,07	26,71	31,37	10,33	-3,50	19,86	-3,48	3,64
E	-	-	-	-	-2,77	-1,03	-3,68	-5,46	-50,83	12,02	-72,01	33,43	38,17
F	3,55	2,45	-16,20	35,53	10,62	-24,57	7,50	-5,45	-7,82	-17,83	-38,40	13,95	-13,21
Промисловий сектор, разом	*14,96*	*4,58*	*0,58*	*16,58*	*24,66*	*-0,96*	*7,51*	*-0,34*	*3,13*	*-14,22*	*-2,15*	*-8,44*	*-5,84*
Нефінансові корпорації, всього	**8,38**	**14,89**	**5,19**	**14,28**	**12,57**	**1,15**	**4,36**	**0,95**	**3,59**	**-13,39**	**-2,75**	**3,89**	**0,27**

Таблиця В.2

Структура та відхилення у структурі банківського кредитування промислових підприємств в галузевому розрізі за роками

Частка, % / Рік	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
B	6,77	5,77	7,86	7,53	6,92	6,25	5,89	2,58	3,42	2,74	4,70	*4,14*	*7,41*
C	63,87	62,47	62,90	58,24	63,23	67,45	65,96	65,96	65,79	64,61	62,77	*60,10*	*54,81*
D	6,68	9,54	10,73	11,61	9,90	10,90	12,85	16,94	18,12	20,38	24,97	*26,32*	*28,97*
E				1,09	0,85	0,85	0,76	0,72	0,35	0,45	0,13	*0,19*	*0,28*
F	22,68	22,22	18,51	21,52	19,10	14,55	14,55	13,80	12,33	11,82	7,44	*9,26*	*8,53*
Промисловий сектор	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	*100,00*	*100,00*
Промисловий сектор / Нефінансові корпорації	***37,98***	***34,57***	***33,06***	***33,72***	***37,35***	***36,56***	***37,67***	***37,19***	***37,02***	***36,67***	***36,89***	***32,52***	***30,53***
Нефінансові корпорації	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	*100,00*	*100,00*
Відхилення, в.п. / Рік	**2011/ 2010**	**2012/ 2011**	**2013/ 2012**	**2014/ 2013**	**2015/ 2014**	**2016/ 2015**	**2017/ 2016**	**2018/ 2017**	**2019/ 2018**	**2020/ 2019**	**2021/ 2020**	**2022/ 2021**	**2023/ 2022**
B	0,97	-1,00	2,09	-0,33	-0,61	-0,67	-0,36	-3,31	0,84	-0,68	1,96	*-0,56*	*3,28*
C	0,46	-1,40	0,42	-4,65	4,99	4,22	-1,49	0,00	-0,17	-1,17	-1,85	*-2,67*	*-5,29*
D	1,07	2,86	1,20	0,88	-1,71	1,00	1,95	4,09	1,18	2,27	4,59	*1,35*	*2,65*
E		0,00	0,00	1,09	-0,24	0,00	-0,09	-0,04	-0,38	0,11	-0,32	*0,06*	*0,09*
F	-2,50	-0,46	-3,71	3,01	-2,42	-4,55	0,00	-0,75	-1,47	-0,52	-4,38	*1,82*	*-0,72*
Промисловий сектор	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Промисловий сектор / Нефінансові корпорації	***2,17***	***-3,41***	***-1,52***	***0,67***	***3,62***	***-0,78***	***1,10***	***-0,48***	***-0,16***	***-0,36***	***0,23***	***-4,38***	***-1,98***
Нефінансові корпорації	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Таблиця В.3

Обсяги та частка довгострокового (більше 5 років) банківського кредитування промислових підприємств в галузевому розрізі, в національній валюті, 2010-2022 рр.

Обсяг (довг. нац. вал.) млрд. грн. / Рік	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
B	0,42	0,36	1,64	3,50	0,70	0,32	0,35	0,38	0,18	0,19	0,05	0,33	0,36
C	7,64	8,98	7,28	8,26	8,37	7,74	7,75	11,12	9,02	8,57	5,95	4,42	4,60
D	0,01	0,42	1,16	0,61	1,48	0,78	0,64	1,25	0,84	0,38	0,44	0,46	0,04
E	0,00	0,00	0,00	0,44	0,03	0,01	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	0,00	0,26
F	4,65	4,66	4,15	6,93	8,75	9,50	10,63	13,44	12,80	6,34	3,73	3,76	2,34
Промисловий сектор, разом	*12,73*	*14,42*	*14,23*	*19,74*	*19,31*	*18,35*	*19,38*	*26,19*	*22,84*	*15,50*	*10,18*	*8,98*	*7,60*
Нефінансові корпорації, всього	**25,46**	**32,16**	**34,79**	**42,43**	**45,95**	**45,96**	**94,86**	**84,96**	**76,98**	**53,64**	**42,19**	**41,07**	**37,96**
Частка (довг. нац. вал.), % / Рік	**2011/ 2010**	**2012/ 2011**	**2013/ 2012**	**2014/ 2013**	**2015/ 2014**	**2016/ 2015**	**2017/ 2016**	**2018/ 2017**	**2019/ 2018**	**2020/ 2019**	**2021/ 2020**	**2022/ 2021**	**2023/ 2022**
B	3,32	2,48	11,50	17,74	3,60	1,77	1,79	1,44	0,78	1,24	0,51	3,72	4,77
C	60,02	62,28	51,15	41,84	43,32	42,18	40,01	42,46	39,47	55,31	58,47	49,20	60,59
D	0,12	2,92	8,16	3,09	7,65	4,23	3,29	4,78	3,69	2,46	4,36	5,16	0,52
E	0,00	0,00	0,00	2,21	0,15	0,07	0,05	0,01	0,03	0,08	0,05	0,02	3,38
F	36,55	32,33	29,19	35,10	45,28	51,75	54,87	51,32	56,02	40,91	36,61	41,91	30,73
Промисловий сектор	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Промисловий сектор / Нефінансові корпорації	***50,01***	***44,84***	***40,89***	***46,52***	***42,03***	***39,93***	***20,43***	***30,83***	***29,67***	***28,89***	***24,12***	***21,86***	***20,02***
Нефінансові корпорації	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Таблиця В.4

Обсяги та динаміка непрацюючих банківських кредитів (NPL) промислових підприємств в галузевому розрізі, 2010-2022 рр.

Обсяг NPL пром., млрд. грн. / Рік	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
B	0,53	0,51	0,67	1,71	2,79	4,11	7,63	5,22	4,38	3,79	0,64	0,45	1,11
C	15,80	13,80	11,67	13,32	33,81	71,35	93,30	90,72	127,01	102,45	45,49	47,17	33,59
D	0,24	0,28	0,88	0,13	0,22	0,42	2,90	4,22	10,60	8,00	5,05	2,01	19,44
E	0,00	0,00	0,00	0,18	1,68	1,69	1,50	1,63	0,45	0,45	0,01	0,01	0,31
F	7,84	6,35	5,58	4,44	6,14	9,15	9,89	19,37	31,13	21,01	12,19	11,97	14,64
Промисловий сектор, разом	*24,41*	*20,93*	*18,80*	*19,78*	*44,64*	*86,73*	*115,21*	*121,16*	*173,56*	*135,71*	*63,38*	*61,62*	*69,10*
Нефінансові корпорації, всього	**65,58**	**54,75**	**51,96**	**51,43**	**95,32**	**157,06**	**191,81**	**310,78**	**519,59**	**430,31**	**271,83**	**265,20**	**310,86**
Динаміка NPL пром., % / Рік	**2011/ 2010**	**2012/ 2011**	**2013/ 2012**	**2014/ 2013**	**2015/ 2014**	**2016/ 2015**	**2017/ 2016**	**2018/ 2017**	**2019/ 2018**	**2020/ 2019**	**2021/ 2020**	**2022/ 2021**	**2023/ 2022**
B	-24,47	-4,88	31,59	155,63	63,16	47,50	85,64	-31,58	-16,05	-13,54	-83,18	-29,09	146,54
C	47,37	-12,69	-15,39	14,09	153,85	111,04	30,76	-2,76	40,00	-19,33	-55,60	3,71	-28,80
D	186,09	19,93	211,55	-85,11	68,47	90,11	590,15	45,73	151,10	-24,49	-36,85	-60,23	867,59
E	-	-	-	-	840,79	0,50	-11,55	9,27	-72,68	1,31	-97,04	-1,07	2 238,38
F	30,12	-19,04	-12,09	-20,37	38,24	49,02	8,03	95,85	60,72	-32,49	-41,99	-1,79	22,31
Промисловий сектор, разом	*39,20*	*-14,24*	*-10,19*	*5,20*	*125,70*	*94,27*	*32,84*	*5,17*	*43,25*	*-21,81*	*-53,30*	*-2,78*	*12,14*
Нефінансові корпорації, всього	**25,18**	**-16,51**	**-5,09**	**-1,03**	**85,36**	**64,76**	**22,13**	**62,02**	**67,19**	**-17,18**	**-36,83**	**-2,44**	**17,21**

Таблиця В.5

Рівень та динаміка середньозважених процентних ставок за новими банківськими кредитами промислових підприємств у галузевому розрізі, 2010-2022 рр.

Процентні ставки за новими кредитами, % / Рік	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
B	14,25	11,17	13,84	14,45	11,03	21,32	18,91	10,74	12,41	16,46	8,13	13,57	16,12
C	13,57	13,46	13,66	13,69	14,61	16,67	12,08	12,34	17,30	14,25	10,06	9,79	16,26
D	13,08	16,26	17,28	15,71	17,47	17,73	20,81	14,40	14,47	12,44	11,25	11,64	9,30
E	13,08	16,26	17,28	13,15	22,56	26,30	27,32	19,84	17,29	18,64	18,08	14,34	20,57
F	16,74	17,86	17,89	15,22	14,29	19,90	13,02	20,11	18,03	14,74	15,81	12,93	19,90
Нефінансові корпорації	*13,96*	*14,44*	*14,81*	*14,13*	*14,53*	*17,67*	*14,21*	*14,12*	*16,91*	*13,51*	*8,79*	*9,07*	*16,63*
Динаміка, % / Рік	**2011/ 2010**	**2012/ 2011**	**2013/ 2012**	**2014/ 2013**	**2015/ 2014**	**2016/ 2015**	**2017/ 2016**	**2018/ 2017**	**2019/ 2018**	**2020/ 2019**	**2021/ 2020**	**2022/ 2021**	**2023/ 2022**
B	-7,08	-21,62	23,90	4,44	-23,69	93,31	-11,31	-43,22	15,60	32,56	-50,61	66,94	18,80
C	-16,34	-0,82	1,44	0,27	6,68	14,12	-27,53	2,15	40,16	-17,60	-29,40	-2,75	66,13
D	-43,52	24,34	6,27	-9,07	11,19	1,49	17,40	-30,80	0,50	-14,08	-9,58	3,46	-20,07
E	-43,52	24,34	6,27	-23,91	71,62	16,55	3,88	-27,38	-12,86	7,82	-3,01	-20,70	43,49
F	-15,44	6,69	0,18	-14,97	-6,09	39,28	-34,58	54,44	-10,36	-18,23	7,27	-18,20	53,84
Нефінансові корпорації	*-20,74*	*3,44*	*2,55*	*-4,60*	*2,83*	*21,64*	*-19,60*	*-0,59*	*19,76*	*-20,12*	*-34,93*	*3,20*	*83,26*

ДОДАТОК Г

Таблиця Г.1

Інтерпретація результатів обчислених кореляційних зв'язків між обсягом банківського кредитування промислових підприємств (млрд. грн.) та сукупністю економічних чинників (у порядку спадання рівня кореляційного зв'язку), за період 2010-2023 рр.

Економічний чинник	Коефіцієнт кореляції Пірсона	Коефіцієнт кореляції Фехнера	Оцінка зв'язку	Обґрунтування зв'язку (у разі наявності від середнього помірного і вище)
Кредити банків (всього), млрд. грн.	0,891	0,714	Високий сильний прямий	Високий рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і банківських кредитів (млрд. грн.) пояснюється тим, що перші входять до складу останніх. Відповідно, цей економічний чинник недоцільно включати до побудови моделі множинної регресії.
Частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств, %	-0,858	-0,714	Високий сильний обернений	Високий рівень від'ємного кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і часткою збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств (%) свідчить про існування оберненого зв'язку між цими двома величинами. Так, коли обсяг банківських кредитів, наданих промисловим підприємствам (млрд. грн.) збільшується, частка промислових підприємств, які зазнали збитків (%) зменшується, і навпаки. Це можна пояснити таким чином: збільшення обсягу банківських промислових кредитів дає змогу промисловим підприємствам уникати збитків або зменшує їх.

Продовження таблиці Г.1

Державний борг / ВВП, %	0,774	0,714	Високий сильний прямий	Високий рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і відношенням державного боргу до ВВП (%) може свідчити про: 1) доступність фінансових ресурсів: високий рівень державного боргу може впливати на рівень ліквідності банків та їх готовність видавати нові кредити, а також на збільшення кредитних процентних ставок; 2) ризикованість фінансової системи: великий державний борг створює ризики для стабільності фінансової системи, та, відповідно впливає на прийняття рішення банками про нові кредити у промисловість; 3) макроекономічний контекст: в умовах економічної нестабільності або рецесії, при наявності великого державного боргу, банки можуть бути менш схильними видавати нові кредити у промисловість.
Курс Євро / Грн.	0,675	0,571	Середній помітний прямий	Високий рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і курсом долара США / Грн. (так само як і Євро / Грн.) свідчить про: 1) значну частку валютного банківського промислового кредитування в загальному обсязі банківського промислового кредитування; 2) високий рівень доларизації економіки України.
Курс долара США / Грн.	0,673	0,571	Середній помітний прямий	
Зовнішній державний борг, млрд. грн.	0,612	0,571	Середній помітний прямий	Істотний рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і показниками зовнішнього державного боргу (обсяг зовнішнього державного боргу, млрд. грн. та відношення зовнішнього державного боргу до ВВП, %), насамперед, може свідчити про залучення державою позик на інфраструктурні та інституціональні проєкти, міжнародні програми кредитування промислових підприємств.
Зовнішній державний борг / ВВП, %	0,522	0,571	Середній помірний прямий	

Продовження таблиці Г.1

Заборгованість по заробітній платі, млрд. грн.	0,519	0,429	Середній помірний прямий	Істотний рівень кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та обсягом заборгованості по заробітній платі (млрд. грн.) може свідчити про: 1) фінансові труднощі промислових підприємств, які спонукають їх звертатися до банку за кредитуванням, при наявній заборгованості по виплаті заробітної плати працівникам; фінансові труднощі промислових підприємств, які перешкоджають одночасному погашенню всіх видів заборгованості підприємства, в тому числі кредитної та з виплати заробітної плати; сезонність та / або циклічні коливання: наприклад, у періоди збільшеної виробничої активності може зростати як обсяг банківських кредитів, так і заборгованість по виплаті заробітної плати.
Державний борг, млрд. грн.	0,486	0,429	Середній помірний прямий	Існування помірної позитивної кореляційної залежності між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та обсягом державного боргу (млрд. грн.)може свідчити про збільшення економічної активності промислових підприємств, та значну фінансову підтримку держави у цьому процесі.
Обсяг реалізованої/виробленої промислової та будівельної продукції (робіт, послуг), млрд. грн.	0,467	0,286	Середній помірний прямий	Існування досить слабкого кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів та обсягом реалізованої/виробленої промислової та будівельної продукції (робіт, послуг) свідчить про те, що банківський кредит не є каталізатором промислового виробництва в Україні.
Облікова ставка, %	0,461	0,714	Середній помірний прямий	Існування помірної позитивної кореляційної залежності між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та обліковою ставкою (%) можна пояснити тим, що збільшення обсягу промислових кредитів (млрд. грн.) може призвести до збільшення грошової маси в економіці, що, як правило, підвищує інфляційний тиск. Для стримування інфляції НБУ може підвищувати облікову ставку. І навпаки – зниження обсягу промислових кредитів (млрд. грн.) може призвести до зниження грошової маси і зниження інфляційного тиску, що може спонукати НБУ до зниження облікової ставки.

Продовження таблиці Г.1

Індекс будівництва, %	0,453	0,429	Середній помірний прямий	Існування досить слабкого кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та індексом будівництва (%) свідчить про те, що банківський кредит все ж таки певною мірою впливає на економічний розвиток будівельних підприємств.
Прямі іноземні інвестиції, млрд. дол. США	-0,441	-0,429	Середній помірний прямий	Існування досить слабкого від'ємного кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) і обсягом прямих іноземних інвестицій (млрд. дол. США) свідчить про існування оберненої залежності між цими двома величинами. Так, при збільшенні обсягу прямих іноземних інвестицій (млрд. дол. США), обсяг промислового кредитування (млрд. грн.) може зменшуватись. Така ситуація може мати місце, коли залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток бізнесу є більш вигідним для промислових підприємств, ніж банківський кредит.
ВВП, млрд. грн.	0,377	0,286	Слабкий прямий	Існування слабкого кореляційного зв'язку між обсягом банківських промислових кредитів (млрд. грн.) та ВВП (млрд. грн.) свідчить про те, що банківське кредитування промисловості не є каталізатором економічного зростання в Україні.
Боргові цінні папери, млрд. грн.	0,431	0,286	Слабкий прямий	-
Консолідований платіжний баланс, млрд. дол. США	0,339	0,429	Слабкий прямий	-
Консолідований платіжний баланс, млрд. грн.	0,333	0,429	Слабкий прямий	-
Монетарна база, млрд. грн.	0,318	0,429	Слабкий прямий	-
Рівень інфляції, %	0,318	0,286	Слабкий прямий	-
М3, млрд. грн.	0,309	0,286	Слабкий прямий	-
Депозити, млрд. грн.	0,305	0,286	Слабкий прямий	-

Продовження таблиці Г.1

Сальдо / ВВП, %	0,260	0,143	Слабкий прямий	-
Індекс цін виробників, %	0,220	0,143	Слабкий прямий	-
Чисте зовнішнє кредитування (+) / Чисті запозичення (-), млрд. дол. США	0,218	0,143	Слабкий прямий	-
Прямі іноземні інвестиції, млрд. грн.	0,209	0,429	Слабкий прямий	-
Індекс промислового виробництва, %	0,128	0,000	Слабкий прямий	-
Дефіцит державного бюджету, млрд. грн.	0,081	0,143	Слабкий прямий	-
Рівень безробіття, %	-0,029	-0,286	Слабкий обернений	-
Ставки за кредитами нефінансових корпорацій, %	-0,069	-0,143	Слабкий обернений	-
Чисте зовнішнє кредитування (+) / Чисті запозичення (-), млрд. грн.	-0,102	-0,143	Слабкий обернений	-
Рефінансування, млрд. грн.	-0,103	0,143	Слабкий обернений	-
Зовнішній державний борг, млрд. дол. США	-0,128	-0,429	Слабкий обернений	-
Банківські промислові кредити / ВДВ промислового сектору, %	-0,243	-0,286	Слабкий обернений	-

Таблиця Г.2

Вихідні дані для побудови рівняння множинної лінійної регресії щодо аналізу залежності обсягу банківських кредитів, наданих у промисловість (млрд. грн) від окремих економічних чинників

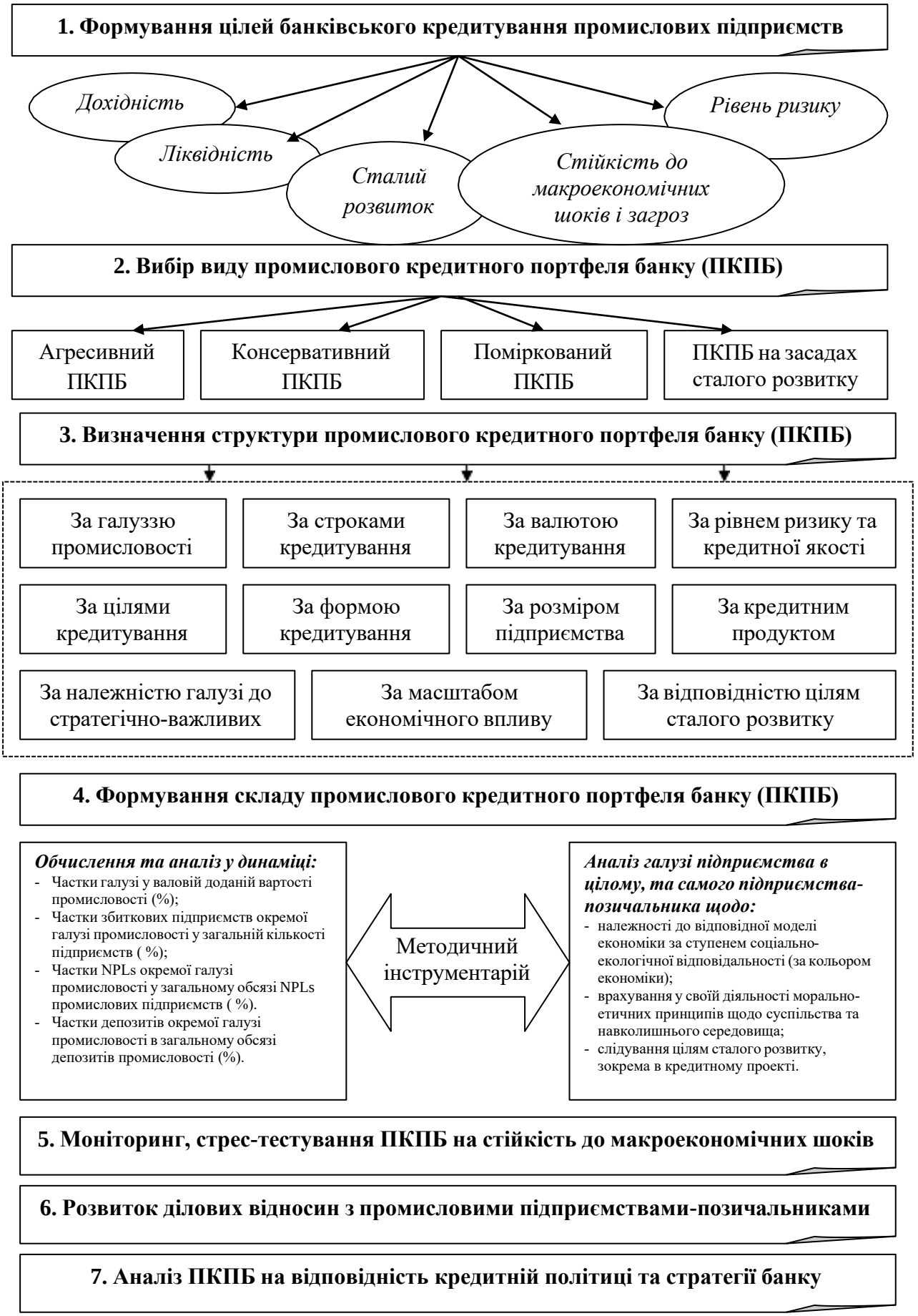
Рік (n)	Обсяг БК ПП, млрд. грн. (Y)	Частка збиткових промислових підприємств у загальній кількості підприємств, % (X1)	Державний борг / ВВП, % (X2)
2010	165,51	44,55	34,81
2011	190,27	44,55	39,49
2012	198,99	40,20	36,34
2013	200,14	40,18	36,67
2014	233,33	38,17	39,90
2015	290,86	37,86	69,40
2016	288,05	28,33	79,00
2017	309,68	28,56	80,90
2018	308,62	28,80	71,77
2019	318,30	27,59	60,94
2020	273,04	27,41	50,24
2021	267,17	30,01	60,44
2022	244,62	29,20	49,02
2023	230,33	36,85	78,51

ДОДАТОК Д

Ключові показники промислового кредитування банками державного сектору України за роками

Показник	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.12.2023
Всі кредити банків (млрд. грн.)	1 097,59	1 049,57	1 149,56	1 133,56	1 144,25
Всі кредити банків державного сектору (млрд. грн.)	624,85	540,32	539,40	609,13	709,367
Частка, %	*56,93*	*51,48*	*46,92*	*53,74*	*61,99*
NPLs банків державного сектору (%), з них:	63,52	57,41	47,08	53,05	48,83
АТ КБ «Приватбанк», %	*78,38*	*73,95*	*69,92*	*69,21*	*60,79*
Кредити банків, надані нефінансовим корпораціям (млрд. грн.), в т.ч.:	744,64	724,15	752,32	754,37	777,04
промислові кредити (млрд. грн.)	273,03	267,16	244,62	230,32	216,73
промислові кредити (%), з них:	36,67	36,89	32,52	30,53	27,89
непрацюючі промислові кредити (%)	*49,70*	*23,72*	*25,19*	*30,00*	*30,33*
промислові кредити надані банками державного сектору (%), з них:	55,43	52,39	42,50	53,32	61,47
непрацюючі промислові кредити надані банками державного сектору (%)	*50,14*	*51,17*	*23,16*	*40,06*	*38,93*

ДОДАТОК Е

Структурно-логічна схема формування ефективного промислового кредитного портфеля банку [43

ДОДАТОК 3

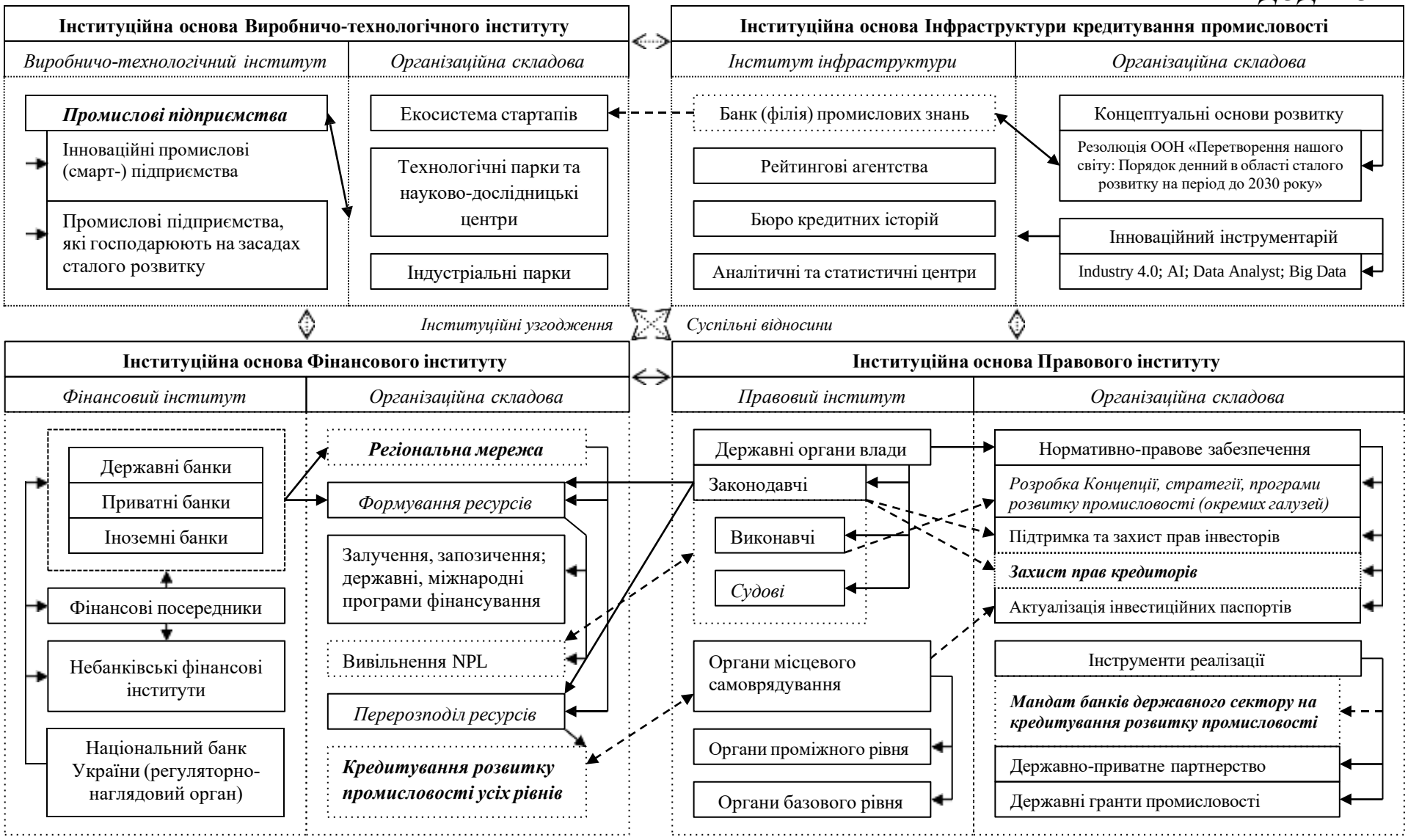
Елементи інституційно-організаційного механізму активізації банківського кредитування місцевої, регіональної, національної промисловості

Назва елементу	Опис змісту
Мета	Використання регіональної мережі банків державного сектору для розвитку банківського кредитування промислових підприємств на місцевому, регіональному та національному рівнях.
Інституційна основа	Державна промислова стратегія, та відповідно промислова політика, в яких передбачається вручення державним банкам мандату на розвиток місцевої, регіональної та національної промисловості. Кредитна стратегія та кредитна політика банків державного сектору, в яких передбачаються цілі, види, ліміти, перспективні та стратегічно-важливі промислові галузі кредитування.
Джерела кредитних ресурсів	Власні, позичені та залучені ресурси банку. Вивільнені ресурси за рахунок реструктуризації та стягнення за непрацюючими кредитами. Цільові державні програми фінансування. Міжнародні програми кредитування, в тому числі щодо сталого розвитку. Кошти фондів на відбудову та повоєнне відновлення промислового сектору.
Інструментарій	Фінансово-кредитний інструментарій: спеціалізовані кредитні продукти промисловим підприємствам; пільгове кредитування; кредитування інновацій та проєктів на засадах сталого розвитку; кредитування інфраструктурних проєктів; державне гарантування та поручительство. Інструменти державно-приватного партнерства. Інструмент клієнто-орієнтованого підходу кредитування промислових підприємств. Інструмент підвищення рівня промислових знань (Банк (філія) промислових знань). Інструмент підвищення інвестиційної привабливості областей, регіонів шляхом опрацювання, деталізації, актуалізації інвестиційних паспортів областей.
Методи	Методи формування ефективного промислового портфеля банку. Методи управління якістю промислового кредитного портфеля банку. Методи управління NPL промислових підприємств.
Принципи	Основні принципи кредитування: строковості, поверненості, платності, забезпеченості, цільового використання тощо. Специфічні принципи кредитування промислових підприємств: автономності, рівних можливостей, дотримання банківської етики.
Очікуваний результат	Монетизація переваг банків державного сектору за ознакою регіональної концентрації та за ознакою форми власності, а саме – держави як гаранта реалізації промислової політики, з метою підвищення частки промислових підприємств у ВВП областей, регіонів та національної економіки.

ДОДАТОК Ж

Вихідні дані для побудови рівняння множинної лінійної регресії для аналізу впливу регіонального розподілу банків за формою власності на частку промислових підприємств у ВДВ регіону (%), 2018-2023* рр.

Область	Частка промислових підприємств у ВДВ регіону (2018-2023), %	Частка кредитів промислових підприємств у кредитному портфелі банків за регіонами (в середньому, 2018-2023), %	Банки з державною часткою (од.)	Банки з приватним капіталом (од.)	Банки іноземних банківських груп (од.)
Вінницька обл.	2,77	37,27	111	47	44
Волинська обл.	1,17	28,30	71	26	16
Дніпропетровська обл.	17,07	27,30	242	175	80
Донецька обл.	9,48	77,97	59	5	3
Житомирська обл.	1,66	58,17	90	31	22
Закарпатська обл.	1,00	43,51	65	67	20
Запоріжська обл.	6,12	60,73	75	72	25
Івано-Франківська обл.	2,68	54,62	85	46	27
м. Київ та Київська обл.	17,13	44,31	507	299	228
Кіровоградська обл.	1,46	20,33	77	27	24
Луганська обл.	0,97	35,12	1	0	1
Львівська обл.	4,95	41,81	214	113	68
Миколаївська обл.	1,99	43,10	72	35	31
Одеська обл.	3,38	22,53	193	142	64
Полтавська обл.	9,10	32,08	100	125	42
Рівненська обл.	1,70	38,60	84	20	12
Сумська обл.	1,71	56,18	84	38	22
Тернопільська обл.	0,85	21,93	68	23	17
Харківська обл.	7,66	46,71	168	77	61
Херсонська обл.	1,00	55,45	19	9	7
Хмельницька обл.	1,58	41,08	92	32	21
Черкаська обл.	2,47	41,75	86	37	32
Чернігівська обл.	0,55	35,95	85	28	16
Чернівецька обл.	1,56	19,50	65	15	8

Структурно-логічна схема інституційно-організаційного середовища активізації банківського кредитування промислових підприємств [50]